

GÂNDIREA

ANUL III

No. 12

A APĂRUT:

ADRIAN MANIU

A APĂRUT:

LÂNGĂ PĂMÂNT

UN VOLUM 84 PAGINI CARTONAT 30 LEI
EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

A APĂRUT:

CEZAR PETRESCU

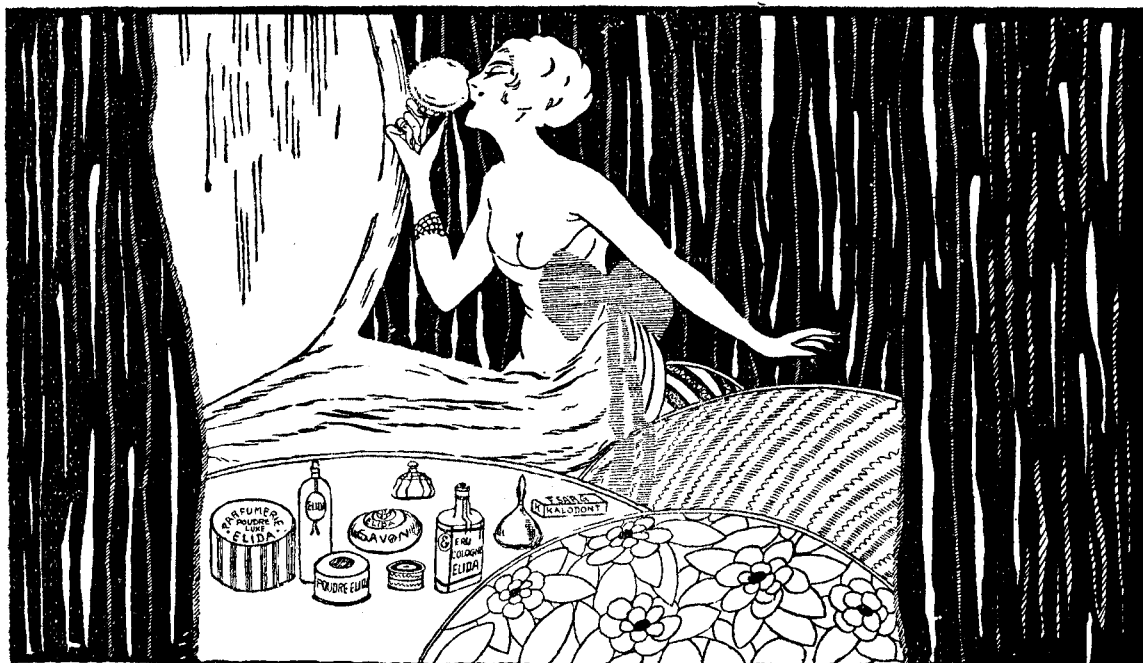
A APĂRUT:

DRUMUL CU PLOPI

UN VOLUM 160 PAGINI CARTONAT
EDITURA CULTURA NAȚIONALĂ

RIVISTA MENSILE **DELTA** RIVISTA MENSILE

Redattori : Arturo Marpicati, Bruno Neri e Antonio Widmar
Redazione e Amministrazione : Via Giosuè Carducci 11, Fiume
Abonamento per l'estero : Un anno Lire 25.—

SAVONS
PARFUMS
COSMETIQUES

ELIDA

PARIS

GÂNDIREA

NEOBONJURISM ȘI AUTOHTONISM ÎN CULTURĂ

DE

PAMFIL ȘEICARU

IN atmosfera calmă a vieții noastre intelectuale, unde domnea echilibrul unei mediocrități mulțumite, articolul «Parsifal» de Nichifor Crainic a avut darul să turbure sufletele, să provoace o smulgere din făgașul obișnuit al discuțiilor literare. De multă vreme, din epoca aprigilor ciocniri între «Convorbirile Literare» și «Contimporanul», sau din timpul mai apropiat de noi, al concepției de artă a «Semănătorului» și estetismul steril al celor pe cari vremea i-a îngropat în uitare, literatura noastră n'a mai simțit provocarea fecundă a unei idei. Dincolo de așezarea corectă și caligrafică a cuvântului în frază, preocuparea scriitorului român nu depășia nevoile de apărare ale gustului său persoanelor. Războiul peste hotare la alte neamuri sfâșiasse toate vechile hărți de hotărnicie cărturărească, clătinase seculare orândueli morale, sfărâmasse tradiționalele table de valori, provocând o uriașă desfășurare de energii, o întrecere amețitoare între noii arhitecți ai cugetării umane. Dela acestea cărturarul român era absent. Iar scriitorul își căuta ritmul timpului, în năzdrăvăniile sintactice. D-l Nichifor Crainic în «Parsifal» pune în sfârșit cu îndrăzneală problema specifică a culturii românești:

«Un larg fluviu de orientalism a curs deci în matca sufletului nostru popular. Bizanțul și Kiewul au fost pentru noi vămile pe unde s'a strecurat, pe dedesubtul ortodoxiei, acest import ce s'a disolvat cu vremea în rezervoriul forțelor noastre primitive. El face astfel parte din averea noastră populară și alcătuiește încă o putere de diferențiere și de rezistență a mentalității patriarhale, a geniului autohton, față de curentul civilizației europene de proveniență istoricește proaspătă».

Astăzi orientarea culturii noastre stă în cumpănă «între civilizația occidentală a cărei limită extremă se proclamă atinsă și între Răsăritul, în haosul creștin al căruia se prevede viitorul».

La acest articol a răspuns d-l Tudor Vianu. Pornind dela ipoteza «că toate scrupulele etnice sunt accident de creștere, o criză de pubertate» prevede «în locul sufletului etnic» ca punct de plecare și sprijin în același timp al culturii, «ideea statului ca un îndreptar» al orientărilor unei întregi generații. Deci se precizează două tendințe: prima o accentuare a

caracterelor etnice, a doua o îndepărtare treptată a elementelor etnice spre a da culturii românești un caracter de universalitate, iar ca disciplină dându-se ideea Statului.

Ideea Statului? Care? Feudal, burghez, socialist sau sovietic?, căci toate aceste forme pot determina ideea Statului. Dincolo de formele vremelnice pe care le îmbracă raporturile evolutive ale puterilor de producție, cultura trebuie să caute elementul permanent, care determină ritmul specific al vieții sociale, trebuie să-și reazeme posibilitățile de afirmare pe elementul etnic.

Toată criza morală a societății românești, toată oscilarea spiritului românesc între tendinți protivnice, toată dibuirea cugetului românesc se datorește lipsei unei legături traionice, a unui contact permanent cu elementul etnic, produs al unei lente elaborări istorice. Încă dela 1800 societatea românească a fost surprinsă de transformarea care se petrecuse în Europa; timp de un veac (epoca fanarioților) cadrele sociale fuseseră nimicite, iar procesul de creștere al societății românești întrerupt. Ecurile marilor prabușiri sociale, care schimbaseră fața apusului, au venit până în Valahia și mai puternic în Moldova.

Boierimea pământeană a simțit o viguroasă chemare la viață, și trecutul de mărire începù să răsără în conștiința acestei clase nu ca o moleșitoare părere de rău, ci ca o luminoasă îmbărbătare. Contactul cu principiile revoluției franceze a dat primul rod: Constituția dela 13 Septembrie 1822¹⁾. Un sfert de veac mai târziu, ideologia politică a «cărvunarilor» se realizează. Poporul român a făcut saltul peste câteva secole. Se transportau mecanic formele europene de civilizație, se rupeau legăturile cu trecutul. Neavând cadre sociale se creeau cadre administrative, iar în loc ca realitățile societății românești să elaboreze forma Statului, Statul scoborît din cerul ideologiei revoluționare, devenia un foarte grăbit improvizator de realități sociale. Deaci o serie de conflicte între realitățile economice și morale de o parte și formele de organizație politică de alta. Cultura înregistra conflictele. «Vai de poporul a cărei evoluție prea violentă și prea bruscă a echilibrat rău economia internă, și care, prin exagerarea sistemului său conducător, prin alterarea organelor sale fundamentale, este condamnat la debilitate, la acțiuni nesocotite, la neputință». (H. Taine, Les origines de la France, p. V). Acesta a fost în linii generale procesul de smulgere al societății românești din cadrul ei istoric, de alunecare în «orbita țărilor capitaliste» (ca să întrebuițăm termenul lui Gherea). Rezultatul unui secol de bruscă europeanizare se vede!

Cultura românească a părăsit mai repede vagabondajul și s'a întors, cu ceea ce putuse strânge, la vatră. Incepând cu Eminescu vom putea urmări continua străduință a scriitorilor, de a se apropia cât mai mult de ceea ce formează elementul permanent al sufletului românesc. Elementul continuității, frânt în domeniul politico-social, caută să se refacă în domeniul culturii. Simultan s'au manifestat și tendințele spiritului românesc de a pași hotarele, ducând în dar altor neamuri, creațiile lui de artă.

D-l Pârvan recomandă ca terapeutică spiritului românesc străbătut de năzuinți cuceritoare. suprema «despersonalizare, desnaționalizare, destendenționalizare, trebuie să fie actul de purificare, precursor creării». Deci cu cât creația de artă va fi mai «despersonalizată», mai «desnaționalizată», etc. cu atât năzuințele noastre de cucerire spirituală se vor realiza. Evident, d-l V. Pârvan poate fi socotit ca filozoful europeștilor români, deaceea vom căuta să analizăm terapeutică ce ni se recomandă.

În ce măsură o literatură, de o pildă, își poate realiza năzuințele de expansiune? Astăzi literatura europeană este cucerită, stăpânită de literatura rusească. S'ar putea crede că revoluția care a doborât străvechiul imperiu țarist, a provocat un interes deosebit pentru literatura nației care se înfățișa ca propovăduitoare a unei noi evanghelii. Apusul caută în literatură sensul, explicația tuturor tainelor ce învăluiau revoluția răsăritului. Cu mult înainte, la 1886 Vogüé înfățișa în «Le roman russe» o literatură nouă, profund umană și specific națională. Dela acea dată începe cucerirea Europei de spiritul rusesc. Și cât s'a «despersonalizat», «desnaționalizat» Tolstoi, Gogol, Dostoiewski; ar putea cineva să ne spună? Tocmai revelația unei noi sensibilități cu totul specifică, națională, tocmai revelația unei umanități care aducea un conținut sufletesc cu totul nou, o viziune a vieții așa de ciudată, a provocat curiozitatea spiritului european. (În treacăt amintim pe Tourguénef: cel mai european scriitor rus este cel mai puțin valoros literaricesc). Ce barbar a răsunit glasul rusesc în armonia artei europene, cum a acoperit ca o avalanșă bietele controversate ale este-

1) Descoperită de A. D. Xenopol în 1893 în Arhiva Consulatului Rusesc din Iași. Pentru orientare a se citi „Istoria partidelor politice în România“ de A. D. Xenopol.

tismului! Totalizarea morală a istoriei poporului rus; mujicul, bisericile cu auritele lor cupole își prelungiră umbra deasupra Europei. Ca odinioară în preajma anului o sută, când Asia arunca apusului o nouă ideologie, astăzi popoarele Europei primesc expresia literară a sufletului rusesc. Conlucrarea culturală internațională se face fără ca poporul rus să elimine elementul etnic din arta lui, ci tocmai datorită reliefațelor caractere etnice, arta rusească și-a deschis un drum biruitor. Sufletele crescute în preajma bisericilor aduc Europei obosite de scepticismul comod à la Voltaire — căruia Anatole Francei-a adăugat doar o strălucire nouă — fiorul de vieață a celor cari au aruncat o punte mistică între singurătatea tristă a sufletului lor și majestatea cosmosului. Pentru rătăcitorii oboșiți prin deșertul unei arte fără mistuitoare adâncimi umane, arta rusească se înfățișează ca o nouă revelație a vieții, a infinitului, a lui Dumnezeu. Spiritul rusesc devine european, se universalizează prin înălțimile noi pe care le ridică, înălțimi de unde se poate vedea o nouă înfățișare a vieții. Am repetat cu insistență caracterul cu totul național pe care îl păstrează sufletul rusesc revărsat ca o lavă, pentru a înțelege eroarea acelor cari își închipue că vom putea pași în cultura umană, cu imitațiile conștiincios făcute după modelele trimise din Paris odată cu jurnalele de modă. «Scrupulele etnice sunt un accident de creștere!» Dostoievski «un accident de creștere» al literaturii rusești; sau Ibsen «un accident de creștere» al literaturii norvegiene? Marea frumusețe a naturii stă în numeroasele accidente geologice care au brăzdat pământul cu pitorești «accidente» de teren în locul unei nesfârșite și dezolante întinderi ca o tipsie.

Cultura celorlalte popoare îți poate fi o verificare și un stimulent, dar nicidecum o sursă de disciplină și de creație. Evident că în domeniul științific elementul etnic dispăre, dar în domeniul artei și al filozofiei el formează axa. Peste hotare putem peregrina, ne vom găsi pe noi nu atât în ceea ce acceptăm cât, mai cu seamă, în ceea ce refuză «eul» nostru. Din succesivele rezistențe ale spiritului nostru, ni se va contura personalitatea. Ar fi o lipsă totală de înțelegere dacă am socoti tendința spre o accentuare a elementului autohton, drept o înclinare spre izolarea noastră culturală. Mahatma Gandhi, marele animator al naționalismului indian scria:

«Nu vreau să-mi fie casa mea împresurată din toate părțile și ferestrele să-mi fie astupate. Vreau ca sufletul culturilor tuturor țărilor să circule liber străbătându-mi casa, dar refuz să mă las smuls, Religia mea nu este o religie de închisoare».

Contactul strâns cu celelalte culturi, îți înlesnește regăsirea ta în ceea ce ai mai permanent, în ceea ce a creat în adâncimile nebănuite ale ființii tale acumularea de puteri morale a veacurilor trăite pe acelaș cuprins de pământ. Cum ar putea să fie oare Statul un îndreptar al culturii, când el este o proaspătă adăugire de suprafață a vieții noastre; când între Stat, ca disciplină socială, și poporul nostru există încă o surdă ostilitate?

Tradiție nu înseamnă un clișeu, ci un adaus de vieață, de înțelegere; un îndreptar rătăcirilor sterile ale individului.

Ceea ce ne îndreptățește să facem o apropiere între evoluția Rusiei și evoluția noastră, este că aceeaș ruptură a continuității istorice s'a întâmplat aproape simultan. (Petru cel Mare în Rusia, iar la noi odată cu domnia fanarioților).

Nu o nostalgie a trecutului poetizat de perspectiva depărtărilor în timp, nostalgie care poate crea o stare sufletească priincioasă cel mult unei fertilități lirice; nu dorința unei întoarceri la «ișlicul și ciubucul boierului Dinicu Golescu», nici la judecățile sumare de «om iute la mânia» ale voevodului Ștefan cel Mare, ar forma un program.

Culturarismul etnic năzuește spre o restabilire a echilibrului între sinteza vieții istorice a poporului român și proaspetele lui forme de vieață socială, spre a da un punct de rezam voinții de afirmare a culturii noastre. Și nu ne putem revărsa peste hotare, nu ne putem «universaliza», decât dând forme de înțelegere caracterelor noastre etnice.

În hotărîrea noastră stă biruința culturii românești.

A M I N T I R E

DE

LUCIAN BLAGA

UNDE ești astăzi, nu mai știu.
Vulturi treceau prin Dumnezeu deasupra noastră.
Alunec în amintire, e-așa de mult de-atunci.
Pe culmile vechi, unde soarele iese din pământ,
privirile tale erau albastre de tot.
Svon legendar venea din brădet.
Ochiu atotînțelegător era iezerul sfânt.

In mine se mai vorbește și astăzi despre tine.
Din gene ape moarte mi se preling.
Ar trebui să taiu iarba,
ar trebui să taiu iarba pe unde-ai trecut.
Cu coasa tăgăduirei pe umăr
în cea din urmă tristețe mă'ncing.

V E S T E

DE

I. V I N E A

PODGORIA e roșie, chiotul a rămas
în amintire umbra ciudată a unui glas, —
prin soarele rar cum ar străluci cuvintele —
tăcerea zădărnicește aurul acestui ceas.

Pașii, mai bătrâni, suie azi pe coamă,
prin frunze vârtej vulpea cu pui de rugină,
pândarului i-a înflorit arma de vechime
lacăt amurgul tremură pe o cramă.

Pământul e cu somnul șerpilor cel îndelung,
gol văzduhul pentru pribegia ochilor;
îmi păzesc streășina gândurile stol de plumb, —
vreau să mă știi lângă întârzierea focurilor.

Gârceni (1915)

CUIBUL ERETELUI

DE
EMANOIL BUCUȚA

I

ȘEFKI umblase toată dimineața prin bazar.

Venise devreme, cu căruța de pește dela Ostrov. Dar nici n'ajunsesese bine și stăpânul, care-l aștepta la răscrucea drumului spre cimitirul ovreesc, sărise din trapul cailor pe capră și-i luase hățurile. De pe movila urcată pieptiș, peste colțuri de piatră din vechiul zid de afară al cetății, se arătase deodată tot furnicarul târgului. Cât cuprindeai cu ochiul, între șanțul cu șarampoi plin de apă și șoseaua Kumbairului, și dela Poarta Gunoiului până la Poarta Bazarului și mai departe, erau numai cârduri de vite, căruțe cu grâne, tarabe de marfă și lume de lume. În mulțimea aceea se cufundaseră și ei, încetinind. Și abia opriseră, că au și dat năvală cumpărătorii.

Șefki ajutase puțin pe stăpân, pregătise o mână de orz la cai, se mai certase cu unii mușterii prea grăbiți și apoi rătăcise pe ici, colo, așteptând. Partea lui de treabă mai era acum să încarce târna și să dea o raită până la geamia mică. Adică tocmai ce i se părea mai greu. De hogaș poate scăpa. Avea să se strecoare pe lângă uluci, ferindu-se de parii cari le țineau drepte sub streășina lor de olane, să împingă cu piciorul ușa abia prinsă în clanță, să treacă ușor pe lespezile săliței și să-și deșerte neuzit peștele în chiupul de pământ din bucătărie. Dar la întoarcere, Umurli avea să-i ație iară calea. Uite-o, în mijlocul uliței, cu ochii ei de migdală, nemîșcați deasupra feregelei de mătase!

Tot așa era și acum un an, când porniseră amândoi alături. Bătrânul îi petrecuse până la poartă, de unde se uita înduioșat după ei. Dincolo, în cealaltă lature a răspântiei ceșmelelor, hogaș tocmai își stingea ciubucul poleit, cu imamea de chihlimbar. Școala începea. Erau cei din urmă pentru că ședeau chiar peste drum. Umurli avea în mână o crăcuță de liliac înflorit. Mirosul ei singur, sau împreună cu cel revărsat din grădinile dimprejur, îl ametea. Își simția obrazul subțiat și două ciocănașe de sânge cum băteau deoparte și de alta a rădăcinii nasului, în peretele găoacei ochilor. Și atunci, fără să știe de ce, s'a smuls de lângă tovarășa lui și a rupt-o la fugă, pe sub capla cu umbe adânci și poartă ghintuită cu piroane, peste șanțul cu apă, întâiu spre Dii și apoi dealungul zidului cetății spre Dunăre.

Ceilalți crezuseră că de sila învățăturii. Il căutaseră, ca să-l îmbuneze și să-l aducă îndărăt. Unchiu-său, care-l creștea dela moartea părinților și-l iubia cât și pe fata lui, își călcase pe inimă și, după două zile de zadarnică scotocire și așteptare, dăduse de știre și pristavului. Bătuse apoi o săptămână stuful, cu pușca lui lungă, pe la toate ascunzătorile pe unde pândise cu Șefki alături, vânatul. Stătuse la sfat și cu prietenul lor, hogaș. Căzut pe jos, cu lacrimi în barbă, îi ascultase, gândindu-se la ajutoarele lui Alah, cântecul serii pe sus din ceanacul alb al geamiei. Dar se osteniseră și trăseseră nădejde fără folos.

Târziu, fugitul se ivise prin port, pe la descărcatul vreunui caic. Veniau băieții la bătrân într'un sufler, ca să-i dea de veste. Când alergau toți, cu subțirea Umurli între ei, nu mai era. Iar peste câteva luni aflau că se băgase cirac la niște pescari, în sus spre Șeu.

Bătrânul a sărit numaidecât în lotcă. Umurli a vrut să vie și ea. I-au găsit pe oamenii de aceeaș lege a Profetului la ceasul rugăciunii, cu fața spre Răsărit. S'au așezat și ei acolo, odihniți și luminați de un gând nou. Când s'au ridicat, toți patru deodată, își zâmbiau ca niște vechi cunoscuți. Șefki era pe apă la vinteară. Căzuse într'o noapte la focul lor, sperios

ca o pasăre de întuneric. În cap era numai scafeți, pe obraz, pe mâini și picioare, numai zgâriiuri. Spusese că n'are pe nimeni și că vrea să se facă pescar. Și nu se căiau că-l primiseră. De ținut cu sila, nici vorbă. Ar fi fost dealminteri și greu, pe un băiat de paisprezece ani și de capul lui, ca el. Oricând puteau să-l ia acasă.

Și pe când stăteau așa de vorbă la gura cortului, o altă lotcă a ieșit de după un cot și grăbea din lopeți pe Dunăre la vale. Șefki vâslea îndărăt la cârmă, numai în cămașă desfăcută la gât și cu șalvării subțiri suflecați până peste genunchi. Umurli s'a apropiat încet de mal și a rămas acolo dreaptă, cu rochiile negre fâlfâite din când în când de răcoare. La mâna ei care ținea strânsă feregeaua sub bărbie licărea puternic piatra inelului lăsat de mamă-sa, ca întâia stea verzue a amurgului.

Vâslașul a zărit-o atunci și a încremenit cu lemnul sus. Se uita cu ochi rotunzi, ca la o vedenie. Dar valul începea să fure și să depărteze lotca, cu toate opintirile celor doi pescari dela lopeți. Șivoiul scăpa de după Golea pădurosul și trăgea spre Miazănoapte. Ei au strigat ceva neînțeles, fără să se întoarcă, băiatului dela cârmă. Iar el, desmeticit, a trântit vâsla în lotcă și s'a aruncat în apă.

Umurli n'a ținut. Poate a făcut cinci, șase pași înainte, devreme ce stătea acum în Dunăre până la genunchi. Apa îi intrase în imineii ei mici și i se umfla în rochia închisă jos. Se uita după capul acela furtunos, care aluneca spre ostrovul cu sălcii dimpotrivă. Vedea brațele aprige lucrând pripit, ca de spaima urmării, îl vedea săltându-se pe grind și cum pierea în crângurile Golei.

Au trebuit să se întoarcă singuri, pe înnoptate, cu un felinar aprins la baș. Umurli tresărea din când în când pe lavița ei. Atunci i se părea că în cercul roșu de unde a intrat năprasic înnotătorul de-adinăuri. Se scutura ca de un fior și își strângea mai bine feregeaua pe sub ochii învăpăiați deodată, peste gura plină de un răs mut. Bătrânul o privia nemișcat. O privia cu stăruință nedumerită. Degetele îi depăneau repede câte două, trei boabe de mătâni în acelaș timp, și apoi i se opreau uitate asupra alteia. Se împiedicase de ceva, de o urmă zăpăcită, și o ținea cu mirare. Urma îl ducea și îl aducea mereu la chipul acela negru și mut dinaintea lui, care întrerupea cu creștetul și umărul linia felinarelor din port și acoperea, în clătînările valului, când o fășie, când alta, de stele.

După aceea l-au lăsat în pace. Il mai zăriau uneori prin oraș sau pe mal, dar el se ferea pe după oameni, sau pleca repede. Unchiu-său se făcea acum că nu-l vede. Mai încoace îl ghiceau de departe, în fiecare Vineri, zi de bazar, când îi aducea hogei peștele. Umurli rășaria atunci ca astăzi și-l aștepta să iasă.

Ulița era strâmtă. Șefki simțea aceeaș fierbințeală iute, suindu-i-se dela inimă în cap, care-l pornise odinioară ca din praștie. Dar nu se opria nici nu zicea nimic. Nu s'a oprit și n'a zis nimic nici acum. Ajuns lângă fată, i-a făcut puțin vânt la o parte, cât să treacă, și în aceeaș clipă a rupt-o la fugă. Ea și-a îndreptat feregeaua neagră de mătase și a strigat, fără necaz, după el: «Erete nebun!» El alerga peste bolovani ascuțiți ai caldarâmului până la intrarea vreaște dinăuntru a porții și până la intrarea de afară cu canaturi în chingi de fier și piroane, cu floarea cât nucile. Alerga înghețat prin zidul boltit, cu firide și turțuri de întuneric, înainte peste șanțul cetății, dupăind pe podul înalt cu picioarele lui goale. Alerga tot pe unde alergase când se smulsese întâiu de Umurli.

Dar astăzi, pe măgură, vitele aduse la târg, făceau lanț până jos la apă, unde coborau repezit pe o potecuță dreaptă la adăpat și astupau trecerea. A cotit și a intrat în bazar. Ținea mereu pasul de alungat din urmă. Din poteca bătută chiar pe marginea șanțului scăpau pietre în adânc. Dunărea venise mare, umflată de ploile de primăvară, și lovea înaltă în zidurile mohorâte ale cetății. Pe aici își strecurau Turcii în vremuri galioanele și corăbiile, de primejdia bătăii sau de ghiața iernii. Podurile se ridicau în zornăit de lanțuri, învărtite pe vârtejuri din culele capiilor, și vasele mândre cu pieptul de bronz și cu lună-nouă de aur la toate catargele, înaintau încet. Acum o fierbere de clăbuci și de cercuri de undă însemnau fuga, sus pe creastă, a lui Șefki.

El a trecut întâiu prin târgul de vite. Samsari vorbăreți, în strae negre, puneau mâna aspră a Olteanului, lipit în zeghea lui albă de vacă adusă la vânzare, în mâna unui cumpărător ieșit din mulțime și i-o scuturau tot mai sălbatic, strigând mereu prețul, până amețeau într'atâta pe omul zgâlțit că pleca fără voie cu vita de curm la vameșul târgului. Șefki a năvălit printre câțiva, rupându-le strânsoarea. Câte o bucată de pământ sau vreo joardă porniau după el, fără să-l ajungă. Și-a făcut loc pe după căruțele cu grâu și făină de porumb ale Gânzovenilor. Pădurence, cu mijlocul strâns în bete cu pafale, strigau bănățenește după

el, dela carele lor cu lemne sau cu pere, coborâte anevoie din ajun de pe văi glodoase fără drumuri sau de pe dosuri cu stejar unde nu intrase securea. Stanotârnence și femeii de pe la Gumătarți sau Vârfence în zăvelci scurte, crețe și vârgate, și în conduri noi, cu conciu înalt prins ca o cunună pe frunte și gătit cu spelci de sîdef și bani de aur, își apărau marama lăsată pe spate până în poale. Bulgari pietroși, de pe la Smârdan și Vidbol, bănuindu-l că a furat ceva, încercau să-i tae calea. Florăresele îl loveau răsând cu câte o floare.

El alerga sfârlează, cu vorba aceea în urechi și ca un fâlfâit de aripi pe umeri: «Erete nebun! Erete nebun! Erete nebun!» Doi băieți, de o seamă cu el, îl urmăreau dela o parte, de lângă poarta Bazarului, cum se apropia. Până atunci se uitaseră cu luare aminte la zidul din față, dar strigătele și frământarea neașteptată a târgului, îi făcuseră să se întoarcă.

— «E Șefki», zise cel mai răsărit, după ce-și ascuți puțin ochii lui albaștri într'acolo.

— «Parcă-i un lup încolțit. Nu 'nțeleg de ce n'a ieșit pe la Kumbair. Pân' acu era în Ostrov».

— «Ești un prost, Vanci. Urcași tu vreodată în fugă mägura de nisip? Dar trebuie să facem ceva să-l scăpăm».

— «Zi, Floreo, și să facem».

Șefki acum parcă ameuise. Cotea fără trebuință. Când gonia pe cărarea din margine și când se amesteca printre căruțe sau se abătea pe dinaintea tarabelor și dugăilor, printre olari și fierari, de stârnea lumea. Florea și Vanci se făcuseră mici, jos. Celălalt venia drept spre ei. I se auzia bătaia tălpilor, ca o duduitură subpământeană din poveștile lor cu Turci, împresurați de oști și cu găuri de legătură pe dedesubt, pentru carele cu orez și gloanțe. Mai avea două salturi, unul, a ajuns! Atunci amândoi băeții s'au sculat ușor și au pornit săgeată, în acelaș pas, luându-l între ei.

— «La pod intri în cetate, Șefki, eu mă împiedic și cad, Vanci o ia înainte, țipând, spre Dii. Nebunii au să vadă de mine sau să se ție după el. Scapi, n'ai teamă!»

Șefki era ca și cum nu-i văzuse. Nu s'a uitat la ei. Alerga înainte.

— «Dar ce dracu-ai furat, Șefki, că te zăpăciși așa?» zise și Vanci, iscoditor, întorcându-și capul rotund cu ochii micșorați la tăcutul tovarăș.

Furat? Șefki s'a oprit locului, desmeticit deodată. Parcă îl isbise peste față o aripă de erete. Altfel ar fi alergat, fără să-și dea seama nici că se mișcă sau pe ce lume se află, până în câmpul Panairului și mai departe. Când cei doi, cari fuseseră luați fără veste și mai zorișeră o bucată singuri, veniră îndărăt, celălalt își sufleca liniștit mâneca desfăcută.

— «Ce făceați voi aici?» zise el, ca să întrebe ceva și să le tae pofta să-l descoasă.

— «Șefki, tu tot apucat rămăseși. Iar ne trăseși o păcăleală. Dar ascultă să-ți spue Vanci de ce bolim pe-aici. Dac'ăi vrea să ne-ajuți! Eu n'am astâmpăr. Mă duc!»

Vorbind, ei ajunseseră iară la colțul unde făceau de pândă. Și Florea se târî proptindu-se pe palme și agățându-se, când lua vânt, de câte un vrej țepos și prăfuit, până jos în marginea apei. Bălăcl după o piatră, căută cu ochii lui ageri un loc în zidul semeț și bătrân de dincolo, și asvârli. Șanțul era lat de opt, nouă stânjeni. Dunărea se vărsase iară în el și-l umpluse întreg. Numai o dungă verde ca o cingătoare de aramă coclită rămăsese dealungul cetății, chiar deasupra undei. Celelalte multe, fumurii sau roșcate, care se iveau una după alta pe vreme de secetă, fuseseră acoperite.

Piatra se ciocni sus de o muche cu vreun piron de fier, că scăpără scânteii și căzu sfărâmată, ciuruind în zece locuri luciul de dedesubt. Tot atunci un erete uriaș țâșni pe o deschizătură nevăzută, chiar din lespezea lovită. Bătu de două, trei ori din aripi spre câmp și apoi își începu nepăsător roatele de pradă, ridicându-se tot mai sus în văzduhul însorit.

— «Ai înnebunit, Floreo?» țipă Vanci, culcându-se pe pânțele pe mal și aruncând cu bulgări de țărână în băiatul de jos. «Nu știi că trebuie să-i prindem vii?»

— «Nu mai vreau să știu de nimic. Prea mă fierb păcătoșii!»

Și încă două, trei pietre zburară peste șanț și se sparseră de zid. Se cunoștea că ochitorul își ieșise din fire. Toate cădeau aiurea. Un om ivit de cealaltă parte, sus pe beden, îi strigă să-și vadă de treabă.

— «Treabă! Parcă am altă treabă de două săptămâni încoace!» mormăi el, și începu iară să iscodească, să se aplece sau să se salte pe vreun bolovan, cu palma streășină la ochi.

— «Uite, așa ne muncim, Șefki, de Duminica ailaltă. Sunt într'un cuib aici în beden cinci pui de erete. Acum îi sperie și se traseră înăuntru. Dar mai stai puțin și-ai să-i vezi cum scot capetele afară! Dervișul uscat să fii, care aprinde lumânările în cimitirul dela capie, și tot n'ai putea să te stăpânești. Noi de-atunci le puserăm gând rău. Ne sucirăm, ne

învârtirăm, dar nu-i chip. Numai dacă n'ai vrea s'aducem scara cu care se lucră la turnul Vavilonului și s'o înfigem cu picioarele în apă și cu coarnele în cer. Uite colo, ieșiră iară. Sub arșinul alb, fără niciun fir de buruiănă și niciun solz de mușchiu! Mă mir cum nu le mâncară șerpilor ouăle. Hei, Floreo, urcă mai bine sus și lasă pietrele. Nu suntem doar la vânătoarea de lei din Ostrov, când pornirăm cu hangere și pistoale și ne întoarserăm cu coșulețe de mure. De-aici trebuie să ne iasă parale! Nu uita ce ne făgădui păsărarul din Gazibair. Parc'ar vrea să crească șoimi de luptă pentru Țarigrad».

Șefkl colindă cu gândul în altă parte. Întăiu, tovarășii aceștia de jocuri îl supăraseră. Se desfăcuse de mult de ei și nu le înțelegea stăruința. Era hotărît să-i lase cât mai curând. Dar fiecare vorbă a lor îi aducea aminte de timpul de odinioară. Pentru ei nu fusese nici o întrerupere între anii fragezi și vieța lui de azi. Ii vorbeau ca înainte de fuga de-acasă. Și îl prindea un fel de amețală, în care se temea să nu plece cu ei prin locurile vechi, să rătăcească toată ziua prin grădini și seara să intre, ca și cum nimic nu s'ar fi întâmplat, pe porțița cu trepte de piatră de peste drum de gîmă mică. Bătrânul avea să-l ia în brațe și să-l sărute. El avea să cadă în genunchi și să-i cuprindă picioarele, nu a iertare, ci a iubire și a părere de rău că atâtea săptămâni și atâtea luni, își putuse călca pe inimă să nu-l vadă. Celălalt avea să strige atunci către ferestrele deschise, un nume. Cum putea să scape? In ce ascunzătoare să se vâre? Și avea să audă peste capul cu fruntea în țărână glasul ființei care se apropiase nesimțită: «Eretele nebun s'a întors!»

— Nu s'a întors eretele nebun, nu se mai poate întoarce! Uite-l, că a zburat iară, eretele nebun. Și a sburat de frica ta. Ochii lui de fulger nu pot să privească în ochii tăi copilăroși. Vorba ta nevinovată îl ridică și-l gonește ca o vijelie. Râsul tău îi ia mințile. Brațele tale de soră pe umerii lui, îl înăbușă. Unde ești, nu poate să mai stea eretele nebun!

Erau mult mai mici și mult mai fericiți, și el și ea, când cu vânătoarea de lei din Ostrov! Venise pe-atunci în bazar un circ. Ei făceau ce făceau, și se furișau pe-acolo. O maimuță legată în lanț stătea pe o prăjină afară. Unii îi dădeau alune sau nuci. Ea ronțăia repede miezul și asvârlea cu cojile în oameni. Alții o împungeau cu bățul. Maimuța țipa. Un băiat în tricou și desculț ieșea dintr'o baracă de pânză, o lua pe umăr și o băga înăuntru. Și un răget înfricoșat îi punea de fiecare dată pe fugă. Leul nu putea să sufere maimuța și, cum o vedea, se izbea de gratii și urla. Toți gură-cască din bazar îi cunoșteau meteahna. I-o cunoștea și el și prietena lui. Dar, de stăpânit picioarele, când îi auziau isbucnirea așteptată, tot nu și le puteau stăpâni.

Cât a poposit circul în Dii, nu mai aveau nici un haz jocurile obișnuite. După ce într'o bună zi a plecat, și mai puțin. Incepeau una, începeau alta, fără tragere de inimă. Până când într'o seară Umurli a zis: «Trebuie să ne facem un circ. Măine plecăm în Ostrov, la vânătoare de lei».

El a purtat vorba între toți copiii din mahala. Fiecare avea să vie înarmat până în dinți. Căpetenie și călăuză era să le fie Umurli, fată de vânător. Și a doua zi de dimineață o ceată nesfârșită se strânsese lângă zid. Erau băieți și erau fete, deopotrivă cu ei sau mai răsăriți. Unii veniau desculți, alții încălțaseră cisme de baltă, cu tureacă până în șold, și peste. Câte unul nu-și uitase nici traista de merinde, pentru alergături și bătae lungă. O fetiță din vecini țara un lanț, cu care vrea să aducă, numai ea și nu altcineva, leul acasă. Incolo, un arsenal întreg de arme. Pistoale lungi cu țevă de bronz și mâner căptușit cu sîdef, pumnale subțiri arabe cu limbă în trei muchi, hangere înflorate, buzdugane cu măciucă ghimpoasă, sulii scurte, țoghii de fildeș, câte un satâr sau maiu de bucătărie. De pe pereții cu lucruri dela bătrâni pe chilimuri, de prin lăzi cu țesături și scule, din pod sau din beciuri, micii vânători scotociseră tot ce putea să fie o unealtă de omor. Acum se măsurau din ochi și adăstau în tăcere semnalul de plecare. Când s'a arătat Umurli, un freamăt a intrat prin întreagă această tabără. Fără să se fi învoit dinainte, toți i-au adus salutul armelor: un zângănit care a auit fioros pe sub zidul cetății. Ea s'a așezat în frunte și au pornit.

Până la poarta geamiei împărătești, sfărâmată pe vremuri de tunurile românești puse în spatele Kumbairuului, au mers bine. Câte un voinic se uita după ei din curțile cazarmii, cum stârneau praful pe drumul îngust de subt beden. Dar nu i-a întâlnit nimeni care să-i întoarcă. De-acolo s'au risipit prin ceairul plin de fân, până au dat de Părăsita. Umurli a căutat un fel de vad în susul apei și au trecut unul câte unul. Numai fata cu lanțul s'a înămolit și a început să țipe. De frică a scăpat lanțul și nu l-a mai găsit. A fost întâia pierdere, piază-reaua și poate pricina că au venit seara îndărăt fără ceace-i pusese seara la drum, atât norod și atâtea arme. Cu ce-ar mai fi putut să ducă leul acasă?

Umblau strănși unul lângă altul. Cu ochii lor mici scotoceau stușișurile. Când fluera ascuțit în câte o salcie, se opriau pierduți. Așteptau să vadă legănându-se verde de crăci smogul basmelor, colubra cu colan portocaliu, cu solzii în soare ca o zale de argint. Apoi, după ce le trecea, porniau iară. Păpurișul fâșia neîntrerupt, plin de pasul vietăților și al vântului. Smicelele crescute stebles, stebles, îi plesnau peste obraz. Se poticniau în crăpăturile pământului abia ieșit de sub apă.

El s'a hotărât atunci să se jertfească pentru ceilalți. Avea să caute singur culcușul leului. S'a lăsat jos și a pornit târâș prin burueni. Câteodată credea că i-a intrat o pasăre în sân și se sbate înnebunită. Se uita prin crăpătura cămășii, se căuta cu mâna, dar nu era nimic. Numai inima i se lovea de coaste. Și o lua iară înainte, deabușele. Dela un timp s'a încurcat în niște rugi de mure. Strângea ochii, ca să nu-l înțepe vrejii. Când îi deschidea gâsia chiar înaintea gurii câte o mură mare coaptă. O culegea cu buzele și-și căuta de drum. Până îl opria o altă mură, picată neagră și așteptându-l în lumină. Dar într'un rând, când a deschis așa ochii, a deschis și gura, numai că țipătul dinăuntru n'a ajuns afară. La doi pași, în poiană, leul Ostrovului, cu coamă sbârlită și mustăcios, bea apă dintr'o gărliță. De-aici, de unde împietrise el fără suflare, îi auzia plescăitul puternic al limbii.

Nu mai știe cum s'a strecurat până la ceilalți, ca să le dea de veste. Unii voiau să dea bir cu fugiții. Alții nu se gândiau nici să se miște, ca să nu facă zgomot și să trezească fiara. Atunci ca un răs larg de gură de lemn a umplut dumbrava. Și ca și cum ar fi trecut o coasă peste genunchii lor, toți s'au prăbușit în iarbă. Iar pe deasupra a fâlfăit jos de tot un zbor grăbit de coțofană.

Umurli cea dintâiu a chicotit. Pentrucă acum tocmai erau pe jos, i-a poruncit lui să meargă în cap, iar celorlalți să se ție după el, încet și lipiți de pământ. Mulți din vânători însă, nu mai aveau pofta de vânat de odinioară. Poate că încă de-acolo câteva din armele bătrânești, cu care se făleau casele lor, au rămas prin burueni. Apoi, mersul târîș nu e treabă ușoară, mai ales când nu prea știi din care desiş are să-și clănțane colții la tine dihania deșertului. Când au ajuns în rugi, nu toți erau Șefki să lase murele și să se ție de leu. La luminișul de lângă apa cu primejdii abia dacă au mai sosit câțiva. Dar erau cei mai dârji ai cetei și cu cele mai ascuțite arme.

Leul nu se mișcase. Sorbia mereu, nesăturat, din gărliță. Ei s'au adunat întâiu în linie. Câteva picioare se loveau fără voie îndărăt, așa cum pânneau ei pe pânțele, dar nu ca ale pisicii când e gata să sară la pradă. Se căzniau să și le astâmpere, le țineau cu mâna, numai că fără ispravă. Și deodată au năvălit, cu Umurli în frunte. Dintr'un salt și răcnind de moaret, erau acolo. Au rămas însă cu armele ridicate în văzduh. Leul bea și mai departe, fără să se uite la ei. Leul era un trunchiu de salcie scorburos și năpădit de iarbă. Gărlița ovese în niște pietricele subțel și cânta la vale!

Atunci i-a chemat un glas depărtat. Hăulea, fără să-i pese, prin pădurea lenevită de dogoare și de abur. Cei rămași descoperiseră cuiburi mari de mure. Au lăsat și ei armele pe unde s'au nimerit și s'au vârît printre frunzele țepoase. Rugii făceau un perete pe marginea unui fel de privai și s'au dus dealungul lui, ceasuri. Mulți și-au împletit coșuri și le-au umplut. Umurli aducea un mănunchiu mare de crăcuțe, din care mușca răsând pe drum și-i întindea de fiecare dată și lui.

Toți erau negri ca niște pui de arap, pe degete, pe buze, pe obraz. Armele n'au mai ieșit din Ostrov. Câțiva și-au lăsat în el și ghețele sau vreun brâu și ilic. Se întorceau pe seară osteniți, dar mândri. Și dacă vreun copil, din cei ce nu îndrăzniseră să vie, îi întreba despre vânătoarea din Ostrov, își arătau hainele sfâșiate și mâinile lipicioase, fără să mai spue un cuvânt. Iar mahalaua tremura toată și tăcea și ea.

Șefki era cu mîntea la vremea de-atunci. Alte întâmplări din viața aceea, soare, stol de lăstuni, răzoare de maci aprinși, Dunărea cu vapoarele, se deslușeau pe rând și se înnecau una în alta. Și, din toate, Umurli se desfăcea la urmă mai apropiată și mai neînțeleasă. Peste creștetul ei se rotea rar un erete cu aripi largi cafenii. Il privia. L-a privit până când un fior arzător ca o spintecătură iute de cuțit l-a fript. O hotărîre urcase singură, din adâncurile lui. Trebuia! Vrea! Numai decât! După firea lui vijelioasă, care nu chibzuia, ci hotăra.

— «Câți bani vă dă păsărarul, Vanci, pe puii din zid?»

— «Douăzeci de parale pe unu. Iar dacă-i ducem pe toți, un zlot de fiecare».

— «Dacă v'aș plăti eu câte un zlot și douăzeci de parale de puii, mi i-ați da mie?»

Vanci făcu niște ochi mari, se uită o vreme drept la el și apoi se aplecă peste șanț, ca pe gura unui puț:

— «Floreo, n'auzi? Urcă sus! Iute! Să vezi ce zice Şefki. Şefki ne dă pe puii eretelui opt zloţi şi zece parale».

Şefki voia cu adevărat puii de erete. Ii cerea încă astăzi, înainte să plece pe o săptămână încheiată la apă. Până seara Umurli trebuia să-i aibă.

Florea se căţăruse iară pe mal, cu sdrelituri şi moloz pe mâini. Peste ochii lui sprâncenele tinere încercau să se încrunte şi nu puteau decât să tremure. Pielea întinsă bine a frunţii i le trăgea îndărăt.

— Ce, Şefki, îţi căzû în vintir peştele care înghiţi polul de aur? Puii sunt ai mei. Eu-i văzui întâiu. Măcar pe unul tot gândeam, pentru cât mă necăjiră, să-l azvârl cu picioarele legate în apă şi să-l înnec, bătându-l de departe cu pietre. Dar ţi-i dau toţi. N'aruncă nimeni o avere pe gărlă!»

— «Mă mir cum nu 'ntinzi şi palma să-ţi lumere banii în ea», râse Vanci. «Ai putea să-i vinzi şi-un loc de colivie pe beden!»

— «Tu ştii că eşti un prost, Vanci. Tu să taci, şi-acu să ne aşezăm ici să dibăcim cum să-i prindem. Tu-i vrei azi, Şefki?»

— «Dar la ce-ţi trebuie ţie, pescăraşe suflat cu aur, împintenaţii dracului? La niscai fermece ori nadă de prins nisetru?»

— «Vanci, dacă nu ţi-astâmperi gura, sări, dragă, deaberbeleacu' acu în şarampoi. Tu n'ai nimic în cap, Şefki? Vezi cum stau de spânzuraţi în văzduh!»

Şefki căută spre arşinul alb. Ceilalţi doi se uitau şi ei. Stăteau turceşte, nemişcaţi. Îndărătul lor târgul fierbea şi mai departe. Dinainte, în jurul genunchilor, se cuibărea subţire o mogâldeaţă de umbră. Creştea încet. Soarele trecuse de amiazi şi cobora în spate spre măgurile Toplovăţului.

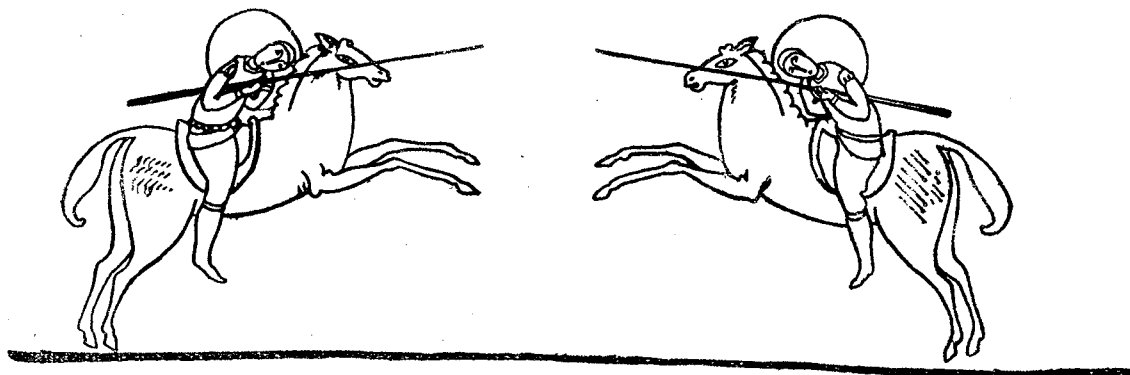
Şi cum priviau aşa, deodată eretele căzu rotund din cer şi le tăe câmpul vederii. Işi deschise aripile numai când se opri pe zid. Parcă-l aruncase cineva de-o sfoară şi acum plutea la capătul ei, strunit la o smucitură. Şi cinci căpşoare roşcate tâşniră pe deschizătura nevăzută. Țipau, se ciuguleau între ele şi rupeau ceva cu ciocurile dintre ghiarele marei sburătoare. Fulgi albi se legăneau dedesubt şi se agăţau de ierburi sau ajungeau până la apă şi călătoriau abia simţit, ca nişte băşicuţe de spumă, la vale. Apoi Țipetele se făcură tot mai slabe, fulgii căzură tot mai rar şi, cu un singur fâlfâit, eretele plecă, tras parcă de aceeaş sfoară. Puii se strânsură iarăş unul câte unul în ascunzătoarea lor.

Băieţii se sculară în picioare, cu capetele întinse înainte, cu răsuflările tăiate, Ținându-se fără să-şi dea seama, de mâini. Iar, când zidul rămase la fel de tăcut şi pustiu, oftară cu braţele căzute. Şefki le zise:

— «Duceţi-vă şi veniţi pe la patru, sus pe beden, deasupra cuibului. Până atunci se mai sparge bazarul şi mă gândesc şi eu cum să facem».

Şi porni repede spre Poarta Stambulului.

M Ă N Ă S T I R E

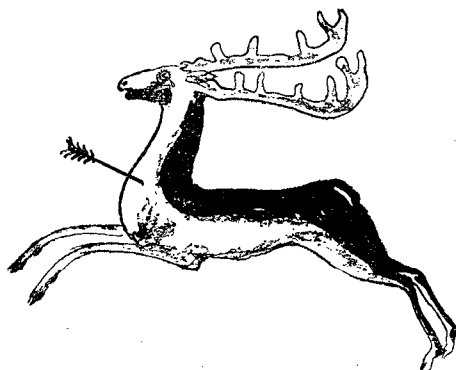
DE
ION PILLAT

PE zări străvechi ca scoarțe oltenești
Țesute 'n flori și păsări de-amurgire,
Pe culmi te înălțai să îplinești
Logodna cerului cu țara, — mănăstire.

Și valea ca o carte s'a deschis
Și 'ntâia stea citi în ea prea bine,
Și ce-a fost trup de om s'a făcut vis
Și cea fost dor s'a împăcat cu sine...

Și 'n mine și 'n poiană și pe drum
Deodată s'a întins atâta pace
Că Dumnezeu plutea ca un parfum
De fân cosit când claiă se desface...

Și-ași fi crezut că totu-i zugrăvit
Și că privesc, copil, o stampă veche,
De nu-mi venea — când șters, când deslușit —
Un svon adânc de clopot la ureche.

BALADA UNEI APE

DE

GEORGE GREGORIAN

IN moara care macină opac
Lumină și pământ și stânci
Pe umeri grei și de tăcere-adânci
— Pe umeri ce lângă frunte zac —
Se duc neștiutoare,
Cărările cu lună și cu soare
Deavalma răsturnate într'un sac.

Departe-această moară de poteci,
Din maluri care galbene o'nghit
Mișcându-se în aripele-i reci,
Iși vântură stomacul orb,
Și croncăne azurul ca un corb
Și surd aleargă 'n ea c'un infinit
De pârgii ce 'ntre ele se absorb.

Și cad grămezi cărările în ea!
Și 'n timp ce sacii de spinare frântă
Răstoarnă zări în gâtul care-i bea,
Sub zidurile groase de genună
Sub scrâșnetul ce în pradă se împlântă
E-o apă care cântă!
O apă ca o curgere de lună!

Suavă, din suave depărtări de viață,
Cu trupul ei de nimfă se agață
Pe roata ce-o înalță și-o dărâmă,
Cu ochi de-azur, cu sân de-azur palpită,
Și cântă despletită,
In țipătul a tot ce se sfărâmă!

ZOOLOGIE

DE

VINTILĂ RUSSU ȘIRIANU

MITICĂ e cel mai cumsecade băiat pe care l'am cunoscut. Prietenia noastră a început într'o seară ploioasă. Umezeala rece mă străbătea; pășeam cu gânduri triste și sufletul strâns. Câinele dărdăia lângă un zid, în dreptul unui felinar. Când m'am apropiat, s'a ghemuit apărându-se de o lovitură. Era mare, murdar și răpănos ca o haină de vagabond. Mi-a fost drag îndată.

I-am vorbit prietenos, l'am chemat cum se cheamă câinii anonimi. Mi-a răspuns cu un chelălăit duios și s'a apropiat privindu-mă cu o bucurie în care nu credea încă.

Pe urmă am plecat amândoi cum pleacă doi prieteni la braț.

Acasă, a intrat după mine cu siguranța unui obișnuit, ceea ce m'a făcut să-l prețuesc drept bun cunoscător de oameni.

Sosirea lui a produs indignare și ironii la adresa mea. Totuș câinele a scăpat cu problematica răsbunare de a fi botezat Mitică în semn de dispreț pentru vulgaritatea lui evidentă.

Am poruncit să fie îmbăiat dis de dimineață.

A doua zi am avut numaidecât prilejul să constat eminentele lui însușiri de om politic. L'am găsit tolănit — ca un tânăr dandy — pe cele mai fine pernițe de mătase cu care se mândrește divanul meu cel mare. Se întinsese cât era de lung par'că de când lumea numai în mătase dormise. Am răs și între noi a avut loc următorul dialog:

Eu: — Va să zică d-le Mitică d-ta ești un mare om politic!

El (ridicându-se și legănându-și coada): Haau!

Eu: Mă pui în fața unui fapt împlinit?

El (gudurându-se foarte): Uuuuu! U!

Eu (bătându-l pe pulpă): Bravo!

El lungind botul plin de entuziasm și simpatic): U! Hau! Uuuuu! Hooau!

Spălat, pare și mai mare. Cu albul ochilor enorm, urechile mari și blegi, cu țeasta lui rotundă, are un aer de bonom tălălău căruia îi poți lua și cămașa de pe el.

DESPRE Marița se vorbește în familie cu mândrie fiindcă «are rassă». Eu o iubesc pentru că e cea mai pisică dintre toate pisicile pe cari le-am cunoscut.

E sură ca un ghem de mătasă sură, fără o pată. Se uită cruciș întocmai ca unii oameni. Câteodată păstrează o seriozitate înțepată de domnișoară bătrână, altelei are capricii de copil răsgâiat. Deaceea faptele și gesturile ei sunt mereu surprinzătoare.

Are uneori, un fel de a mă privi care-mi dă siguranța că mă disprețuește profund. Se uită pieziș, mă măsoară fără să clipească, pe urmă își întoarce privirea încet, cu o mică încrețire a frunții ca și cum ar zice: Nu ești decât un prost!

Când mănânc toarce sgomotos și ostentativ, se învârtește în jurul meu, sare pe speteaza scaunului, mi se urcă pe umăr, își îndeasă botul în bărbia mea, mă mângâie cu labele, cu capul, cu tot trupul. E atât de falșă încât mă entuziasmează și mă învinge. Imi împart bucata, o ia, sare și nu mai exist pentru ea.

Nu suferă nici o altă pisică. Când se înfurie e comică și teribilă. Spinarea i se cocoșează până la absurd, coada i se sbârlește ca un pământuf uriaș, scuiță un sgomot ciudat de lapte

care dă în foc ori de lampă cu oxigen, cum sunt în turnătorii, și cărpește palme de sgâriat cu o repeziciune de mașină.

Nici o pisică nu-i rezistă. După victorie, Marița păstrează o enervare disprețuitoare de om căruia i s'a stricat tihna pentru un fleac.

Marița nu-și cunoaște numele, așa încât el rămâne o simplă iluzie a noastră. Dar știe să bea apă dela robinet. Sare pe marginea micului bazin, deschide robinetul cu laba și bea cu înghițituri mici, cu ochii pe jumătate închiși.

Marița n'are nici un fel de respect pentru mine. Prin aceasta mi-e superioară și voința ori toanele ei mă înving întotdeauna.

Vine legănându-se în spre mine. O privesc lung și o chem, dorind umil să-mi sară pe genunchi. Își încrucișează privirea strâmbă cu a mea și o ia brusc la goană. Fuge de mine ca și când aș fi lovit-o. Sare pe masă, deacolo pe sobă, pe dulap. Nu știu cum s'o liniștesc și pe când rămân nătâng în fața ei, e din nou jos. Își spală tacticos labele, indiferentă par'că n'aș fi.

E într'o ureche ca un om. Se cere afară, îi deschid. Peste câteva clipe se cere înăuntru, îi deschid. Imediat e din nou la ușe. Îi strig furios: Marița isprăvește, ești nebună! Nu clipește. Dacă nu-i mai deschid, sare cu labele pe clanță până își deschide singură. Intr'o zi a ieșit și a intrat de optsprezece ori.

A doua oară când a făcut pui, a născut unul singur. L-a ascuns în vreun pod străin și a uitat pe urmă locul. Patru zile m'a înnebunit plângând și căutând pisoiful. A cincea zi, mâța albă a vecinului, a născut patru pui. Marița i-a furat, unul câte unul, i-a ascuns în podul nostru și o lună întregă a făcut pe mama conștiincioasă cu o im-

portanță care-mi stârnea răsul.

E o amantă pătimașe. Când face curte motanului e transfigurată. Grațioasă ca o verigă, perversă ca un șarpe, mângâitoare ca o femeie, furioasă ca un tigr, sare, se târăște, se roagă și zgârâie. Glasul îi e bas de privighetoare, gâtlejul un gâlgâit de ciripiri, mieunatul, scâncet cristalin.

Dar capitolul cel mai interesant al vieții ei, rămâne, povestea cu Mitică.

Nu suferea nici mirosul de câne.

Când s'a întâlnit cu Mitică, s'a aprins de furie, s'a umflat ca un curcan și a scuipat foc. Dar Mitică s'a apropiat liniștit de ea, a mirosit-o și deși a primit o ghiară strașnică, și-a ridicat laba puternică și cu cea mai hotărâtă blândețe, a trântit-o pe Marița la pământ. Pe urmă, calm, cu laba pe ea, ca un enorm presepapier, ținând-o nemișcată, a lins-o, a lins-o, până a umezit-o toată.

Din clipa aceea, Marița a rămas cea mai supusă prietenă a lui Mitică.

Doarme la căldura pântecului său robust și îl lasă să-i fure mâncarea.

Avusesem dreptate socotindu-l pe acest Mitocan de Mitică, un mare politician.

(Desene de Catul Bogdan)

IN TĂCEREA UNEI ODĂI

DE

AURELIU CORNEA

ORAȘUL ud
Sub un vâl de bură tot mucezește.
O! — dar ce este afară, mi-e silă s'aud...
Vino și tu și privește.

Ori lasă să vin să plâng lângă tine.
Să vin și s'aștept într'una
Să treacă timpul odată cu mine...
De-ai fi cu alt suflet m'ai înțelege acuma.

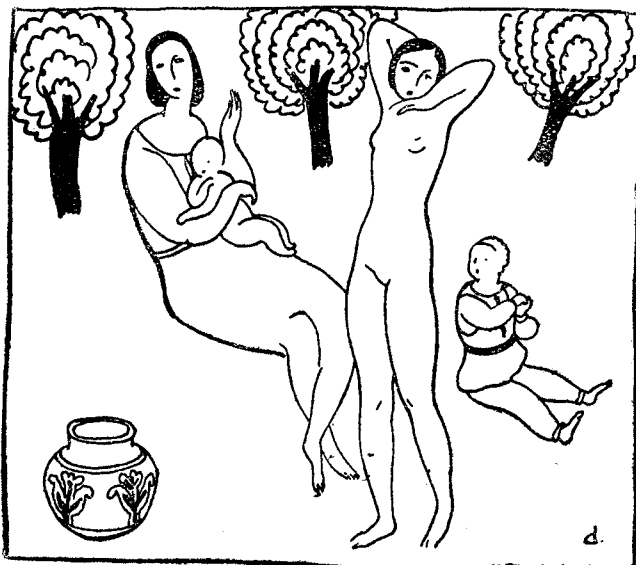
Pe străzi, răsul îmi pare batjocoră murdară,
Cârciumile 'n sgomot celule de nebuni.
Aș vrea să cânt, gâtlejul meu sbiară
In toamna asta udă de-atâtea săptămâni.

M'ai găsit beat într'un noroi?...
De ce nu pleci, de ce stai mută?
Ți-e frică de gândul în care-am intrat?
Dar vino, înțelege: — SĂ FIM NOI.

Moartea îmi este de-acum sufletul nou.
Aprinde candela și-astupă geamurile toate
Ca în acest lugubru și înghețat cavou
Să dormim uitați, ca lucrurile putrede-aruncate.

C R O N I C I

I D E I, O A M E N I & F A P T E

ARTA POPULARĂ IN ROMÂNIA

PE MARGINEA UNUI STUDIU AL D-LUI N. IORGA

de

Iuliu Pascu

DINTRE toate manifestările civilizației noastre naționale, nici una nu poartă fără îndoială, mai caracteristic și mai deplin pecetea geniului nostru creator și specific, ca arta și literatura poporană.

Spre deosebire însă de literatura poporană și ca o virtute în adaus, arta casnică are neprețuita însușire că, pe deoparte poate fi cultivată și chiar sporită spre forme mai desăvârșite încă și deacum înainte, și, că în acelaș timp poate fi împărtășită străinătății fără a mai suferi desfigurarea traducerilor.

Arta noastră casnică, este totdeodată și o industrie, și cum în trecutul nostru istoric sintetizau întreaga noastră economie, amândouă; arta și industria casnică poporană românească, cuprind nu numai portul național, țesătoria și broderia ci și casa, locuința cu lucrările artistice de lemnărie și ceramică, cu mobilierul și ornamentația; obiectele și ustensilele de bucatărie, uneltele de lucru pentru munca câmpului, acele trebuincioase pentru creșterea vitelor, lăptărie, precum și acelea chiar pentru ocupațiunile strict industriale, ca morăritul ori herăstraele.

Cu un atât de vast domeniu de manifestare arta și industria casnică românească, care au fost împiedicate în dezvoltarea lor firească de

influența bizantină turcească a epocii fanariote în special, iar cu începere din a doua jumătate a veacului al XIX de moda occidentală în vechiul regat și de vitregia dominațiilor străine în Ardeal, Bucovina și Basarabia — se cuvin să fie repuse azi în condițiuni de mai prielnică dezvoltare

Și pentru aceasta nimic n'ar fi mai grabnic trebuincios, decât o activitate intensă pentru restabilirea și propaganda adevăratei valori a artei ce înfățișează, pentru ca atelierile și întreaga activitate de industrie casnică, pe cale să se înfiripeze, să se lepede de păcatul artificializării și pervertirei, din ce în ce mai stăruitoare, a ingeniozității și delicateții caracteristice vechei noastre arte țărănești.

În lumina acestei concepțiuni numai, putem aprecia meritul deplin al celei din urmă opere datorită d-lui N. IORGA: «L'art populaire en Roumanie», scrisă deopotrivă și pentru noi și pentru străinii ce se interesează de noi, și tipărită cu mare grijă și preocupare de artă, de institutul „Ramuri” din Craiova, pentru editorul Gamber din Paris.

Studiul d-lui N. Iorga cu un total de 140 pp. hârtie cromo format octo, cuprinde două părți distincte: o analiză istorică a originii artei cas-

nice românești și a influențelor străine suferite în cursul timpurilor; și o expunere generală a portului, casei, uneltelor, olăriei, scoartelor românești, așa cum le vedem azi în diferitele regiuni dintre Tisa, Nistru, Dunărea și Marea.

D-l N. Iorga pune origina portului național românesc în vechiul port al Tracilor și o explică aceasta, prin faptul că cele mai caracteristice trăsături ale portului nostru național se găsesc și la popoarele învecinate, fenomen la care nu poate răspunde decât o singură explicație: aceea a unei vechi origine comune tuturor acestor popoare.

Este evidentă observațiunea d-lui Iorga că portul românesc din Bucovina este același cu al Rutenilor din aceeași frumoasă provincie și din județul Hotin, și cu al Românilor din județele muntoase ale Moldovei; este adevărat de asemenea că Ungurii din județul Bacău au portul românesc băcăuan, și cu un abuz de roș pentru portul femeiesc adăugim noi; sunt puternice asemănări între portul Românilor și al Săcuilor; aproape identice sunt multe costume de femei din Dolj și din Macedonia; și scoarțele oltenesci cu cele sârbești, costumele de «miaca» bulgară din Macedonia ai jura că este românească.

Și totuși nu ne-am putea opri fără să ținem socoteală că Ing. Erich Kolbenheyer în interesanta prefață a albumului său «Ornamente ale Industriei casnice de broderie din Bucovina» tipărit și în franțuzește, englezește, nemțește și rute-nește — afirmă că portul rutenesc este în cea mai mare parte pur și simplu românesc. Dealtfel marea majoritate a Rutenilor din Bucovina și jud. Hotin sunt doar Români rutenizați ca limbă și sentimente, dar care și-au păstrat portul neatins și chiar cu mai multă îndărătnicie — impunându-ne nouă astăzi imperioasa datorie de a-i româniliza, cu sufletul și cu graiul, așa cum s'au păstrat singuri cu portul.

Este foarte dificilă stabilirea exactă a ceea ce aparține unei origine comune îndepărtate, și care este partea influențelor reciproce ulterioare, dintre aceste popoare, atât timp cât dovezile materiale lipsesc cu totul și diversele teorii se împotmolesc în ipoteze.

Deasemeni noi credem că nu poate fi un naționalism naiv, după cum pretinde G. Oprescu în «Arta țărănească la Români», credința ce o păstrăm în influența portului roman asupra portului românesc. În munții Apuseni, acolo unde și De Martonne crede că și tradiția românească locală, că s'a păstrat cea mai curată populație românească; portul bărbaților este de o albeață desăvârșită ca și simplitatea sa; și prin factura sa este cu neputință să nu-ți amintească portul roman.

În privința influențelor străine, suferite în decursul veacurilor; observațiunile d-lui N. Iorga sunt de bună seamă foarte juste, și e vădită mai ales origina imperială a naframelor bogate ale țărâncelor din Argeș și Muscel, purtate cu o atât de încântătoare mândrețe. Credem însă că influențele deja vechi și intrate cu totul în armonia artistică a portului și ornamentației românești, au devenit prin aceasta chiar un farmec și o creațiune proprie și specifică, care n'ar mai putea fi înlăturate. Portul bănațean, fără abundența firului de aur întretinut însă în exact același stil ca și al concinșilor de mătășă și al opregelor numai de lână de altă dată, astăzi cu greu ar mai putea fi conceput.

Dacă ne ridicăm cu energie împotriva perver-

tirei vechi ornamentației a artei românești în ce privește modelul în întregul său, stilizarea și colorația; nu e un cuvânt să nu îngăduim totuși o concesie influențelor modei asupra evoluției artei casnice, în privința materialului de lucru, atunci când el se introduce cu bun gust, în mici proporții și în spiritul caracteristic al artei țărănești. Este o evoluție firească, o adaptare la timp, care înseamnă de fapt însăși condiția vieții — nu petrificarea.

Olăria ardelenescă este de sigur foarte mult înrăurită de ceramica săsească; în această ramură artistică influența străină a luat proporțiile unei covârșiri puternice a ornamentației, stilizării și coloritului vechiu românesc; nu însă în întreg Ardealul. În Satmar și Maramureș olăria se apropie mult de cea moldovenească, după cum s'a putut vedea la Expoziția din Parcul Carol în toamna anului 1921, al cărei Pavilion de Industrie casnică l-a organizat subsemnatul.

Dar tocmai din cauza că această influență este veche de 3—4 secole, olăria ardelenescă intrată cu totul în ornamentația casei țărânului român, nu mai poate fi înlăturată din stilul românesc; ea s'a împământenit cu drept cuvânt, s'a integrat ca element al vieții însăși.

Mobilierul țărânului român din Bucovina, despre care scrie cu metodă științifică Ilie Veslovski, este de o rară măiestrie și originalitate, spre deosebire de mobilierul ardelean influențat de acel săsesc.

Partea expozitivă a studiului d-lui N. Iorga este tot atât de plină de interes și descrierea casei și ornamentației locuinței românești, a portului țărănesc, a olăriei, ouălelor încondeiate, încrustărilor, uneltelor, troițelor, însoțită de un mare număr de clișee, va folosi în mare măsură pentru a ne face cunoscuți străinătății și nouă înșine.

Execuția tehnică a clișeeilor, ca dealtfel toată grija deosebită a tiparului, este un merit pentru Institutul «Ramuri» dela Craiova. Alegerea modelelor este dintre cele mai fericite și prin numărul lor, planșe colorate și clișee, constituie un adevărat album de artă românească, care alături de «L'art Roumain de N. Iorga și Georges Bals, «La Roumanie en Images» și «La Roumanie» a D-nei Marie Ionnesco, va îmbogăți bibliografia franceză asupra artei populare în România.

Poate că nu ar fi fost de prisos o mențiune deosebită cu privire la costumele cu motive nestilizate, pentru a se atrage atențiunea cititorului, că acestea reprezintă barbarisme în arta românească, care trebuiesc înlăturate întocmai ca barbarismele din limbă.

Problema principală pusă însă de N. Iorga în lumina vastei sale cunoștințe în domeniul istoriei și în al artei românești, în «L'art populaire en Roumanie», este problema originii artei românești naționale și cea a influențelor străine suferite, care la rândul lor impun studiul amănunțit al portului, casei și artei românești întregi, din toate regiunile caracteristice, atât din cuprinsul țării noastre cât și din Macedonia și celelalte ținuturi românești.

Și prin chipul luminos cum tratează autorul aceste chestiuni, «L'art populaire en Roumanie», stabilind origina Tracă a artei noastre țărănești naționale și evidențiind influențele străine suferite în urmă, deschide o nouă perspectivă etnografiei românești.

IUBITELE DE HĂRTIE

PENTRU bibliofili, titlul acestor însemnări e mai mult decât firesc.

Patima cărții cât mai rare și cât mai frumoasă, e și o voluptate nespūsă și o credință ce-și are bigotism. Și pentru cărțile cu pergamentul vântat prins în incuitori de alamă, ca și pentru femeile cu pielea de catifea, s'au risipit averi, maniaci au spart sertare și vitrine ca să jefuiască, și alții au ridicat cuțitul să ucidă. Povestea lui Silvestru Bonnard, pornind pe drum plin de peripeții la Girgente, ca să cumpere dela Michel-Angello P. Izzi, negustor de vinuri și arheolog: «La légende dorée de Jacques de Voragine, traduction française du XIV-e siècle, par le clerc Jehan Toutmouillé» — nu e numai o născocire a lui Anatole France. Nu e nici într'un chip o născocire plină de batjocoră.

Volumele își deschid farmecul lor și dincoace de gândul strâns între file, — în estetică. În înțelesul lor am defini că o carte bună, tipărită vulgar, e ca o floare frumoasă dar lipsită de mireasmă. Și iată, că în Bucureștii unde zi de zi se deschid localuri pentru toate pasiunile; «Mori roșii» și «pisici negre», și-au făcut loc de întâlnire și iubitorii de cărți.

Intrarea e peste drum de «Teatrul Mic», în însăș clădirea «Fundației Carol I». Nu departe sunt cluburile jucătorilor de cărți — aici însăș, în prăvălioara mică e numai o expoziție permanentă de cărți frumoase. Aici nu-ți poți pierde averea, ci cel mult poți câștiga gustul cetitului.

Ești chiar ajutat ca toate îndrumările și înlesnirile, ca să ajungi cât mai repede la cartea dorită. Afli prețul adevărat al ei, și nădăjdum că astfel intelectualii cetitori vor fi cruțați de specula atâtor librari, cămătari ai tiparului.

Merită, să fie descoperite de cetitor, cele două

odăițe strâmte, încărcate de cărți frumoase, întocmai cum trăesc în amintire din paginile în care Anatole France își destăinuște farmecul liniștilor al cărților rare, ajunse peste veacuri la noi, ca să ne tămăduască o sfâșiere de suflet cu o înțelepciune ce este un balsam.

În rafturi, exemplarele se perindează. A fost o expoziție de cărți franceze moderne. Au urmat apoi străbunele Elzeviruri cu legătura de piele fildeșie sau imprimată de făuritori în care aurul a mai rămas numai ca un vis. Acum sunt cărțile de drept, pravilele și condicile, și codurile vechi.

Gândul care a călăuzit înființarea acestei întreprinderi, aparține d-lui H. Fischer-Galați, al cărui nume a mai fost pomenit aici cu ocazia acelor sărbători de artă ale «Graficeii». O lacună se înlătură prin neobosite străduinți, în terenul atât de pustiit la noi al artei și al culturii.

Ne gândim că astăzi se găsec mult mai ușor, fonduri pentru o echipă de fotbaliști care să ne reprezinte în străinătate, decât pentru o ajuto-rare culturală. Pâinea gândului, cartea ieftină de care-ar trebui să aibă parte cei mulți, e scumpită și de speculantul hârtiei și acel al valutei. Ar fi fost, ca însăș vreunul din ministere, din multele ministere ce-și dispută rosturi în artă și în cultură, să înlesnească un oficiu prin care cărțile indispensabile civilizației să poată fi cumpărate pe valută omenoasă. Întreprinderea de care vorbim, nu poate nimic pentru foamea neagră a tiparului care ne bântue. Abia va mulțumi gustul intelectualilor, puțini. Străduința îndărădnică a cătorva răsleți, întru întronarea tiparului frumos, a început totuș să dea ici și colo, roade și în țara unde acum câteva secole au apărut tipărituri frumoase.

Rămâne acum ca totul să nu fie răzleț și pierdut.

SUCCESE DRAMATICE: BUJOREȘTII

— CU PRILEJUL EDIȚIEI A II-a —

CAT de imprudent e să dai tiparului, pentru a fi cetită în liniștea odăii, acasă, pe îndelete și fără puțința de mistificare a scenei, o piesă de teatru și încă una, care a avut — ca să zicem așa — succes!

D-l Caton Teodorian, tatăl Bujoreștilor e un respectabil autor (respectabil ca vârstă), care a debutat neobservat acum vreo treizeci de ani în falanga Macedonski. De atunci a continuat cu multă stăruință, (după cum probează și foaia inserată în volum, cu lista cărților «de acelaș autor»), și s'a făcut cunoscut, după o mizerabilă și îndelungată indiferență a publicului, cu «Bujoreștii», după ce fusese membru în comitetul de lectură al «Teatrului Național».

Subiectul piesei e remarcabil. Un bătrân tâmpit (lucru ce se vede limpede din cuvintele pe cari i-le pune în gură autorul) e «tradiționalist». Cum vede d-l Caton această «tradiționalitate» demnă de scena Naționalului? Foarte simplu. Rupe logodna fiicei sale (Olga) care e atât de logodită încât așteaptă un copil, și o dă unui farmacist, om gentil ce acceptă, cunoscând circumstanțele, să o ia, ca să continue astfel neamul... Bujoreștilor.

În limba românească există alt termen mai acvatic pentru bujorie. În fine. Piesa se desleagă. Fata e tare mulțumită cu farmacistul care deocamdată îi dă numai prietenia, iar în actul patru fericirea completă și pentru Bujorești și pentru d-l Caton. Caracterul bătrânului e imposibil; afară numai dacă nu atribuim ramolisimentului aberația de a-și mărita fata însărcinată de unul, după altul. Rolul fetei e și mai inexplicabil. După ce cu un locotenent drăguț s'a logodit și a ajuns depărțitor, îl schimbă cu farmacistul pisălog și fabricant de ceaiuri, pentru că altcum nu mai avea d-l Caton piesă, și la ce-i mai servia atunci numirea în comitet?

Stil și idei nu există. Dealtfel nici nu se cuvine în teatru. Ce? vieța are stil și idei? Ne întrebăm însă ce predică morală de Stat, predă publicului «Teatrul Național»?

Boieri, cari în vanitatea de a-și continua arborele genealogic recurg la farmaciști, ce-și împrumută numele pentru acest altoi genealogic și se jertesc pe altarul marin al lui Neptun! D-l Caton e clasic: — logodnica gravidă și farmacistul filantrop matrimonial, au introdus o moralitate necunoscută chiar în «La Garçonne».

Toți criticii cu o binevoitoare lașitate au lăudat tehnica și abilitatea acestor patru acte. E destul un exemplu; chipul în care Bujorescu bătrânul îl descoperă pe Bujorescu farmacistul, viitorul ginere.

Bătrânul tușește și strănută, i se recomandă un ceai. Ceaiul e învelit într'un prospect. Prospectul e al unui Bujorescu. (Nu e numai un câine ciont de coadă! — zice Pătru). Deci Bujorescu farmacistul trebuie să ia pe fata lui Fotin Bujorescu, urmașul căpitanului Luca Bujor, vestit în oastea lui Mircea Bătrânul. Ca să fie și mai verosimilă întâmplarea, abilitatea cu strănutul e aprigă de tot chiar în vremea când bătrânul își îngropase pe unicul său fiu. Urmează

după aceasta soarele, în care acțiunea progresează legat. D-l Caton Teodorian a izbutit la maturitate și critica l-a consacrat.

Să ne închipuim însă că Bujorescu bătrânul, fără să tușească, ci ducându-se într'un loc unde se cetesc jurnale, descoperia anunțul Bujorescului cu ceaiul pectoral. Căsătoria putea decurge la fel. D-l Caton a adus începerea intrigei pe scenă. E meritul d-sale.

E drept însă că dacă bătrânul nu tușea, d-l Caton nu-și mai putea scrie piesa.

P. S. D-l Caton a mai scris 4 piese, dar fără ceai și strănut. Au căzut. Ceeace era de demonstrat.

DIN VECINII APROPIAȚI

F R A Ț I I S E R A P I O N

de

G. M. Ivanov

PETROGRAD. Iarna. Temperatura în casă—0°
Stai îmbrăcat și ziua și noaptea. Te culci îmbrăcat. N'ai apă. N'ai lemne. N'ai lumină. Te apasă umbrele. Te sugrumă întunerecul. Te ucide foamea. Un chibrit? — E o bogăție. O bucată de pâine? — O zi mai mult de viață și de nădejde. Câțiva cartofi degerați? — Poți cumpăra cu ei mățăsuri, brillante, suflete, trupuri. În camera de alături, — moare un copil. Cine să-l îngroape? De ce să-l îngroape? Spre seară îl mănâncă câinii, într'un colț de stradă. Iar dacă eși din casă, din gheață, — pornești să furi: scânduri din gard, scaune dela vecini, o varză înghețată din căruța mușicului. Ai avut, domnișoară, mâinile palide și albe: — Acum ți-s crăpate și murdare.

Ai avut, cucoană, slugi multe și supuse: — Acum ei îți desvelesc pieptul și-ți scuipe pe el.

Și tu, părinte, ai avut credincioși și evlavioși: acum îți străpung pântecul și îți rânjesc la căpătăiu: ho-ho-ho!

Pe ziduri — listele împușcaților: pentru contra-revoluție 200; pentru speculă: 100; pentru sabotaj — 360; pentru că ești vârit în durerea adâncă de om prefăcut în canalie — știi că alții o să-ți cetească mâine numele pe listele ce se vor lipi. Dar nu ți-e groază.

Iar cineva învelindu-se în toale și în umbre, răsuflă cu greu și-și astâmpăra clocotirea de ură: De ce nu au fost împușcați toți cari au vrut binele poporului acestuia? Și Lomonosov, și Radiscev, și Pușchin și Lermontov. Dar mai ales Gogol și Turghenev și Dostoievski și Tolstoi. Și boierii liberali și «narodnicii» visători și socialiști. Iar altul, cu ochii bulbucați, cu pupilele dilatate, cu fața brăzdată crede în ceva, vede ceva, foarte în larg, foarte în adânc: comunizare, socializare, mașinizare, electrificație, teatralizație, proletarizație: raiu și fericire.

Iar dacă străbați cu gândul întreaga Rusie, în toate orașele, în toate satele, în toate sufletele, și în toate durerile, simți că Revoluția s'a ridicat în conștiința a milioane de oameni ca o frașnică Margine între două veșnicii. Una ce a fost până aici și alta ce va începe de aici.

Căci Revoluția a deschis în fața fiecărui om și dinaintea fiecărei vieți: Mormântul și Veș-

nicia. Toți au trebuit să privească și cei ce privind n'au murit, oameni au rămas cu chipul și înfățișarea, dar alți oameni au devenit cu conștiința și simțirea.

Din această nouă conștiință și din această nouă simțire s'a născut noua cultură a Rusiei: amestec de extremități și contradicții; frumusețea împletită cu urîțenia; pieirea alături de învierea, ascuțișul foamei învins de bucuria unei speranțe, nemernicia ta alături de Cutremurul Revoluției.

Conținut — imens.

Normă — nici una.

Acest conținut al revoluției, umplând sufletele și încercând talentele a apăsă să iasă în afară, prin artă, prin muzică și literatură. Cei cari din acest conținut au făcut literatură, — sunt, după cum s'au numit ei însăși, «Frații Serapion».

Literatura rusă până la revoluție era statică, încărcată de analiză psihologică, de scărmanări filozofice. Literatura revoluționară, a Fraților Serapion e dinamică, e povestitoare, și tu, cetitorul, lămurești stările sufletești.

«Frații Serapion» s'au născut în «Casa Artelor» în 1921, în toiul foametei. Sunt scriitori povestitori, cari au și scos la iveală primul almanah cu acelaș titlu. Măestria povestirii în literatură rusă începu să se stingă. Scriitorii dădeau bucăți de viață — dela care nu aveai impresia a vieții totale. Serapioniștii — dimpotrivă: sus, în cer e azur și soare și albăstrime, pe pământ umblă un om, și în carnea omului s'a înfipt un parazit: două extremități în care e prinsă o vietate mizeră...

După stil, Frații Serapion purced din Lescov, Remizov și Andrei Belăi. După conținut — din viața, care a devenit o fantasmagorie reală.

Cei mai tineri serapioniști sunt:

Nicolae Nichitin. A scris: «Pietrele» — povestiri, «Fericire americană» — volum de nuvele. Vieța dela față, turburată de viforul revoluției.

Mihail Zoscenco. A scris: «Povestirile lui Nazar Ilici», «domnul Burtă-Verde».

Constantin Fedin: «Inimă Zdrențuită» — nuvele. Mihail Sloniwski. «Al șaselea sulitaș» — nuvele.

Vsevolod Ivanov. «Partizanii» nuvelă; «Vânturi colorate» — nuvele.

Cel mai vădit dintre ei e Boris Pilniac. A început modest. Primul volum: «Cu cel din urmă vapor». Influențat de Bunin, de Boris Zaitsev. Nu-i vezi fața. Dar dintr'odată se aruncă în revoluție — și creația lui iese de aici alta. Altă limbă, pentru o nouă viață. Nuvelele lui — innăbușitoare deliruri. E realist până la naturalism. De pildă: — «Noroiu — păduchi — burtă de femeie goală — pete sifilitice — oameni făcându-și nevoile —», iar ceva mai jos în aceeași năvelă: — «Stepa e pustie și tăcută. Pe cer alunecă luna mică, de sticlă». După aceea Pilniac străpunge cu ochii prezentul vălmășagurilor din jurul lui și se îndreaptă spre trecut. Vede Rusia antică, plină de povești, de cătece, de legende, de icoane, și biserici prăbușindu-se în Rusia sovietică. Și: «din veacuri și din veacuri ca o poemă răsăr locomotive, tractori, aeroplane, dreadnought-uri, radio . . .»

Nu demult a apărut romanul: «An pustiu».

Alexandru Iacovlev. Năvela «Cununa de spini». «Zare» — volum de nuvele. Conținutul: foamea de la Volga. «Oaspe de miez de noapte» — din viața sectanților.

E mare scriitor Evghenie Zamiatin. În timpul războiului a tipărit un volum de povestiri: «Din viața plășii». O povestire din viața engleză: «Insularii». E dinamic în ritmul povestirii, e impresionist în imagini. În «Creatorul omului» Za-

niatin scrie: «Lucrul cel mai frumos în viață e aiureala, și cea mai frumoasă aiureală e îndrăgostirea. În negura dimineții, vagă ca îndrăgostirea, Londra ajurea. Londra trandafirie — lăptoasă, mijind, plutea undeva, indiferent unde...»

Boris Pasternac. E mai mult poet. În revista «Zilele noastre» nu de mult a apărut năvela: «Copilăria lui Luvers». — Tema: creșterea conștiinței copilului. Țesătura prozei e aeriană, de un impresionism luminos, de o psihologizare imponderabilă.

Ca documente ale moravurilor și ale psihologiei revoluționare servesc povestirile lui Aršov tipărite în «Țelina roșie». Autorul e comunist și cunoaște bine mediul.

Din Frații Serapion mai fac parte: Ciapăghin, V. Șișcov, Ivan Casatchin. Scriu despre pământ, despre mușici.

Se deosebește de toți Andrei Sobol. Nu e un scriitor prea tânăr, și cu greu a găsit — psihologic — legătură cu prezentul. Una dintre năvelele cele mai impresionate e: «Vagonul-Salon No. 23».

Frații Serapion răsfrâng astăzi și pentru totdeauna vălmășagurile de impresii revoluționare, cari, pătrunzând în sufletele oamenilor și scriitorilor — au format, în conținut, nu în formă, Cultura cea nouă a Rusiei.

SLAVOFILII RUȘI

de

G. M. Ivanov

«**V**A veni o zi când noi, rușii, ne vom așeza în mijlocul Europei intelectuale, cum noi ne-am așezat acum în mijlocul Europei politice, mai puternici atunci prin inteligența noastră decât suntem astăzi prin forța noastră materială».

Așa scria pe la 1830 Ciaadăev în «Scrisorile sale filozofice». Această «așezare» a rușilor în mijlocul Europei intelectuale era o întezărare a halucinațiilor ruși, cari în cursul unui veac nu au făcut altceva decât să răspândească și să adâncească în conștiința celui mai numeros popor viziunea Rusiei apoteozate. Cineva ar putea râde văzând acum, nu așezați, ci răslețiți, fără rost și căpătăiu, prin lumea mare, mai bine de două milioane de ruși — frânturi din forța aceea materială cu care apără Europa veacului al XIX, cizma lui Nicolae I.

Ciaadăev nu era slavofil pentru că era prea european, era cel mai european rus. Dar atât el cât și cei mai nihilști intelectuali au crezut cu fanatism, cu dureroasă siguranță, că Rusia va stăpâni sufletul omenirii întregi prin superioritatea culturii sale mistice și desăvârșit-omenești. Această premiză nu a fost discutată în Rusia de nimeni. Cu gravitatea unei intuiții axiomatizate, ea s'a pus ca o grindă de fier în clădirea cugetării ruse. Întrebarea a fost alta: «prin sine însăș» sau «prin Europa», Rusia va ajunge la această stăpânire culturală. Cei cari excludeau Europa din soarta Rusiei alcătuiseră curentul slavofililor. Ceilalți, ce negau pentru Rusia puțința de a însemna ceva pentru omenire fără Europa au format tabăra occidentalistă. Veacul al XIX e al acestor două curente. Literatura rusă — până la cel din urmă vers — a ieșit din unul din ele. Suferința celui mai idilic revoluționar, celui mai dulceag visător, precum și îndrăcita încăpățănare teroristă a

asvârlitorilor de bombe — au purces de aici. Pentru intelectualitatea rusă, care și-a afirmat individualitatea nebiruită încă în 1826 — când «decembriștii» ruși au îndrăznit să creadă și să lucreze ca să schimbe fața Rusiei printr'o lovitură de Stat, și până astăzi — ideologiile acestor două curente stau față în față realizându-se cu foc și sânge, în sufletul poporului și în granițele geografice a slavilor de pretutindeni.

«Mesianismul rus» — iață gândul, și patima, și viziunea halucinantă a uneia dintre cele mai mari intelectualități ale omenirii. Ciaadăev și Soloviev s'au oprit la catolicismul papal. Cel dintăiu vedea în catolicism «Simbolul civilizației europene» unde trebuia să ajungă Rusia pentru împlinirea misiunii sale. Soloviev, în lucrarea sa tipărită în franțuzește «Rusia și Biserica universală», își exprimă cugetarea: dacă Orientul are o «Biserică ce se roagă», n'are în schimb o «Biserică ce lucrează» ca să preschimbe viața socială a națiunilor după «idealul creștin». Biserica orientală trebuie să primească — pentru împlinirea voinței lui Hristos și pentru înfăptuirea misiunii poporului rus — catolicismul, ca tovarăș și îndrumător pe aceste căi. În virtutea evangheliei și a istoriei, rolul de conducere aparține Bisericii catolice. Numai astfel Rusia și ortodoxia vor avea puțința să participe la «Intruparea Cuvântului» adică la perfecționarea naturii omenesti și a societății.

Idei extremiste, ce au adus atâtea turburări Rusiei. Tot în vederea aceluiaș ideal, Belinschi strigă: «Jos politica! Să trăească știința! Cuvântul «realitatea» a devenit pentru mine sinonim cu cuvântul «Dumnezeu»... Acela e fericit care își poate lumina bucătăria cu ideia infinitului». Din Belinschi es nihilistii ruși: Dobroliubov, Pisarev

și Cernășevski — toți occidentalști. Pentru ei mesianismul rus se va realiza prin nimicirea estetice, dar prin întronarea științei pozitive și a utilitarismului social. Multă vreme monismul materialist, propovăduit de Cernășevski secularizase cugetarea rusească. Aceasta luptă de a afirma ideea europeană în Rusia, a o transforma într'un fundament neclintit deasupra căruia trebuia să-și construiască soarta, marea și misterioasa Rusie, a fost conținutul literaturii și sociologiei ruse. Pe același teren, pentru aceleași rezultate, spre o înlăptuire în viață a aceleiași viziuni de suprațime culturală — înflorește cugetarea «halucinațiilor» slavofili. Pe slavofili îi numise «halucinații» Pisarev. Intr'adevăr, să concepi o iluzie, să te încarci cu un sentiment, și în realitatea rusească, ce cuprindea o Siberie pentru nesfârșite chinuri, să ridici o construcție magică de suprațime culturală, însemna să vezi în false apercipții un viitor din cele mai măgulitoare și pline de strălucire...

Reprezentanți ai acestui viitor au fost, afară de Horniacov, teologul sayant, afară de frații Chirievski, profeticii frați, Constantin și Ivan Axacov. Ideologia halucinantă a slavofililor se formulează între 1830 și 1840. Profetul principal al acestei ideologii a fost C. Axacov «militantul de avangardă» cum îl numise filozoful rus Vengherov. Ceilalți slavofili au făcut studii filozofice, religioase, istorice și multă sociologie, ca să întărească în sămburele ei sau să atenueze în exagerările ei, teoria slavofilă. Despre Axacov a scris Herzen, filozoful occidentalismului: «era intransigent ca orice militant, pentru că nu poți duce lupta cu un eclecticism liniștit și ponderat».

Ce este slavofilia? «Lumea n'a văzut încă, zice Axacov, acea forță universală pusă în serviciul umanității întregi, care se va arăta lumii din sânul mării rase slave și în particular dela ruși». Pentru o asemenea concepție sunt necesare idealizările fără margini. Se idealizează trecutul. Ce este trecutul? Este istoria poporului. Slavofilul găsește în «istoria rusă valoarea unei istorii sfinte. Istoria rusă va fi cetită ca o hagiografie». «Istoria poporului rus e istoria unicului popor creștin în lume». «Doctrina lui Hristos e fundamentul adânc al vieții poporului rus». Deci:

«Blandul popor rus este poporul ales al lui Dumnezeu!»

Axacov raționează prin antiteza sociologică. Rusia e una, Occidentul e altceva. Occidentul tinde spre înlăptuirea Statului ideal; Rusia înlăptuește idealul etic. Axacov neagă democrația apuseană, care nu știe ce vrea și nu știe ce poate. Democrația nu poate înlăptui Statul în cea mai strălucitoare a lui concepție, Statul există numai pe un principiu moral. «Statul Statelor-Unite are ordine, dar aceste ordine e regularitatea unei mașini». Un Stat există numai atunci, când e înlăptat pe «adevărul intern» al poporului. Republica neagă acest adevăr intern. A tinde spre republică înseamnă a înnăbuși adevărul intern. «Republica e o încercare a poporului de a deveni el însuși Stat. El a părăsit deci, în dorința-i de a se transforma în Stat, drumul libertății morale, drumul adevărului intern pentru a calca pe căi externe, etatiste». Un lucru mai ales. într'atâtea altele, ce nu i l-au putut ierta occidentalștii ruși, e că Axacov idealizează prezentul, după ce se iluzionase în privința trecutului. El zice: «Grația divină s'a coborât asupra Rusiei, care a primit credința ortodoxă, în timp ce Occidentul a urmat calea catolicismului».

Fericirea lui că Rusia trăește în ortodoxie, deci sub grația divină, e atât de mare, încât Axacov raționează în modul următor, nesocotind realitățile: «Rusia nu a admis robia; Rusia e o țară liberă. Apusul a început cu robia, a trecut prin revolte și se laudă cu liberalismul său insolent, care nu este decât obrăznicia sclavului». Ce fericită e în schimb Rusia! «Statul rus n'a sedus niciodată poporul, nu i-a lingușit visurile». Statul rus a mântuit pe popor de viții, fiindcă el există pe «adevărul intern» al poporului. Deaceea «vechea Rusie a avut păcate, n'a cunoscut însă vițiile» Apusului. Cel dintâiu care a încercat să vițeze Rusia cu vițiile Apusului a fost Petru cel Mare. Dostoievski, slavofil convins dar și un occidental moderat, a exprimat poate adevărata concepție a tuturor rușilor asupra lui Petru cel Mare, în discursul său despre Pușchin. Dacă intelectualitatea rusă ar fi avut numai lărgimea de spirit al lui Dostoievski ci și iubirea de omenire pe care a avut-o el, discuția asupra vițerii Rusiei de către Petru cel Mare ar fi fost de mult încheiată. Dostoievski în celebrul său discurs a mărturisit: «Ce a fost pentru noi reforma lui Petru cel Mare? A consistat ea oare numai în introducerea la noi a costumelor europene, a științei și a invențiilor europene? Să ne gândim. Poate că la început Petru cel Mare nu a întreprins-o decât cu un scop utilitar; mai târziu însă el s'a supus cu siguranță unui sentiment misterios, care îl antrena să pregătească Rusiei un viitor imens. Poporul rus n'a văzut la început în această acțiune a lui Petru cel Mare altceva decât un progres material și practic, însă el în curând a înțeles că sforțarea ce trebuia să o facă îl ducea mai departe și mai sus. În curând ne-am ridicat până la concepția universalei unificări umane. Da, soarta rusului e paneuropeană și universală. Să devii adevărat rus nu înseamnă poate altceva decât să devii fratele tuturor oamenilor, «omul universal», dacă m'aș putea exprima așa. Această diviziune între slavofili și occidentalști nu e decât rezultatul unei uriașe neînțelegeri. Un adevărat rus se interesează tot atât de destinele Europei, de destinele întregii mari rase ariene cât și de destinele Rusiei... Da, toți rușii viitorului vor înțelege că a fi «adevărat rus» înseamnă a căuta un teren adevărat de împăcare a tuturor ostilităților europene». Ce departe e Dostoievski de concepția lui Axacov asupra lui Petru cel Mare și asupra adevăratului rus. Iată poezia lui Axacov, în care se resfrânge sângeroasa înlăptuire a lui Petru cel Mare:

— «O, mare geniu, o, om însângerat; departe, la hotarele patriei, stai în picioare în strălucirea unei glorii înfricoșătoare, cu un topor mândit de sânge... În numele utilității și al științei, împrumutate în țări străine, de atâtea ori mâinile tale puternice s'au împurpurat de sângele fiilor tăi...

Romantismul național al lui Axacov a dispărut multora. Cugetele ruse erau îndreptate spre viitor. Nu dela o istorie, chiar «sfântă», s'ar fi putut găsi drumurile spre viitor. Tradiționalismul istoric se reducea — de către cei mai modești vizitatori la o poruncă de conștiință, nu avea însă autoritatea unei pedagogii sociale. Axacov trage cu hotărâre și cu o sublimă conștiință a dreptății sale, — concluziile premizelor proprii. Și dacă nu e greu să-l aprobăm acolo, în viziunile lui retrospective, îl adorăm în vederile sale îndemnatore. El e cel dintâiu care a strigat: «întoarce-te acasă». Străinătatea e dușmană Rusiei prin spirit și interese. «Să ne întoarcem la principiile țării natale.

Calea Occidentului e falsă; e rușine să mergem pe ea, Rușii trebuie să fie ruși, să apuce pe un drum rus, pe drumul credinței, a supunerii, a vieții interioare... Trebuie să ne eliberăm complet de Apus, atât de principiile lui cât și de orientarea, obiceiurile, năravurile sale; într'un cuvânt de tot ce poartă semnul spiritului lui».

Nu trebuie constituție europeană pentru popor, ci «Zemski Sobor» — «Adunarea pământului». Nu trebuie o garanție a Statului. Poporul are nevoie de plină libertate morală. «Numai poporul este baza edificiului social al țării. Este sursa bunei stări materiale, este sursa puterii externe, este sursa forței și a vieții interioare. Ideia națională rămâne numai în poporul simplu». «Întoarcerea acasă» — a fost semnalul refluxului conștiinței naționale a Rusiei. Demoteismul de mai târziu pornește din aceste versuri ale lui Axacov:

«Zmulși de o mână puternică, noi ne-am părăsit patria,

Ne-am avântat în depărtare, încântați de o țară străină,

Disprețuind viața țării natale...

Norii s'au risipit! Înaintea ochilor noștri

A reapărut Rusia.

Vocile patriei răsună în suflet

Și privirea se așează cu dragoste în Orient.

E vreme să ne întoarcem acasă. Țara ne așteaptă,

O țară mare în suferința sa tăcută».

La 1857 Axacov începe lupta de fapt împotriva

înstrăinaților. Europeanizații ruși sunt declarați vrăjmași ai poporului. Peste ei se revărsă valurile disprețului național. Axacov îi numește «public». «Înainte de zidirea Petersburgului noi n'am avut public, am avut popor. Publicul constituie la noi lanțul permanent cu Apusul și nu este decât o deformare a entității poporului». În articolul său rămas celebru, Axacov scrie:

«Publicul face să vină la noi de dincolo de mări idei și sentimente, mazurci și polci; poporul își soarbe viața din izvorul indigen. Publicul vorbește francezește; poporul vorbește rusește. Publicul poartă costum străin, poporul poartă costum rus. Publicul urmărește modele dela Paris; poporul își are obiceiurile sale. Publicul însă doarme când poporul e sculat de mult și lucrează. Publicul lucrează cele mai de multe ori cu picioarele pe parchet când poporul doarme sau se trezește ca din nou să meargă la lucru. Publicul disprețuește poporul; poporul iartă publicului. Publicul n'are decât o sută cincizeci de ani; poporul poartă în spate veacurile. Publicul trece; poporul e veșnic. Și în public se găsește aur și noroiu și în popor se găsește aur și noroiu; însă la public noroiul e în aur; la popor aurul e în noroiu».

Teocrație, Stat, Națiune — aici s'a oprit cugețarea slavofilă. Epigoni ai slovafiei lui Axacov sunt Catcov, fost pe vremea lui Belinski, anglo-man și liberal moderat; Pobedonoștev și Leonțiev — cari au reușit să transforme entuziasma vedenie a fraților Axacov într'un ideal macabru pentru cea mai groaznică reacțiune țaristă.

SCRISORI DIN FRANȚA

CEL DIN URMĂ DINTRE MARI FELIBRI NU MAI ESTE...

de

Jean Boutière

Și ca pădurea care vibră,

Sub vântul mediterineu,

La poezia cea felibră

A tresărit sufletul meu.

(Alecsandri) Varia 48.

DORNICI să învie graiul și literatura provensală din al XII-lea și XIII-lea veac, din vremea trubadurilor, șapte tineri poeți meridionali s'au adunat în 1854 la castelul de Fontsegugne, lângă Avignon, și întemeiază o școală literară pe care o numiră a Felibrigei, luându-și ei însuș nume de Felibri.

Acești tineri, dintre care cei mai vestiți fură mai târziu Aubanel, Mistral și Roumanille, s'au făcut repede cunoscuți prin operele lor de seamă, publicate într'o culegere periodică: Armanà Prouvencau, — almanahul provensal.

Felibrii organizară concursuri de poezie în sudul Franței, la Montpellier; mai ales în 1878 și în 1882.

Cu acest prilej Vasile Alecsandri a fost, vreme de câteva săptămâni, oaspele Provenței. În timpul celei dintâi călătorii, a avut cinstea și bucuria de a vedea încununat «Cântul gintei latine»; în timpul celei de-a doua, a fost sărbătorit și aclamat pretutindeni unde-a trecut; i s'au dedicat poezii, i s'au oferit daruri.

În vremea asta, școala Felibrilor, tânără încă, lumina cu o puternică strălucire; Mistral se bu-

cură de celebritatea de pretutindeni pe care i-a făcut-o «Mireille» (apărută în 1859); Aubanel scriese a sa «Miougrano Entreduberto», «Li fiho d'Avignon»; Roumanille, ale sale «Margarideto»; Roumieux a sa «Rampelado» și «Jarjaiado». Alecsandri a cunoscut personal pe toți acești scriitori și-a fost chiar oaspele multora dintre dânșii.

Pe urmă, cu trecerea anilor, gloria Felibrilor a pălit cu încetul; la 1886 Aubanel muri, urmat la 1890 de Vasile Alecsandri. Pe urmă se stinseră, rând pe rând, Roumanille, în 1891; Roumieux, în 1894 și în sfârșit, în 1914, maestrul neîndoios al acestei întregi generații de scriitori: Frédéric Mistral.

Dintre toți acei care-au cunoscut pe Alecsandri, unul singur mai supraviețuia: poetul și cântărețul Charles Rieu. Ziarele din 10 Ianuarie ne-au vestit că ultimul mare Felibru s'a stins și el în ajun.

Charles Rieu, supranumit Charloun; nume ce nu mai este astăzi familiar decât în sud-estul Franței. Mulți dintre compatrioții lui l-au văzut scris pentru întâia dată în ziarele din 10 ale lunii trecute, iar peste granițe, cu drept cuvânt, în afară de câțiva erudiți, puțini sunt acei cari vor fi aflat vreodată despre dânsul.

Totuș, Charles Rieu, merita o soartă mai bună, căci dacă n'a fost cel mai strălucit dintre Felibri, a fost, fără nici o îndoială cel mai popular, iar talentul său a fost unul din cele mai originale, cel mai personal poate, din școala sa. Charloun a fost într'adevăr un aed în înțelesul etimologic al cuvântului, un cântăreț, un improvizator de cântece. Cântăreții rățăitori, au dispărut odată cu truverii și trubadurii veacurilor de mijloc. După multe veacuri unul dintre acești cântăreți re-
inviase. A fost Charloun.

Nu departe de Maillane, mica patrie a lui Mistral și de Fontvieille, unde mai durează ruinele morii lui Daudet, se înalță pe una din culmile aspre ale Alpillelor, neînsemnatul sat Paradou. Acolo văzuse lumina Charles Rieu, acum optzeci de ani.

Era ficiorul unei umile spalătorese, osândită să-și câștige pâinea a lor săi, fără să poată îngriji de aproape de creșterea copiilor. Băiatul, aproape întotdeauna lăsat de capul lui, își petrecu anii dintâiu, colindând colinele îmbălsămate de mentă și de cimbru; aceleași coline unde păștea capra domnului Seguin în mijlocul măslinilor cu frunzișul argintiu care tremură la suflarea Mistralului.

Părăsi Paradou ca să meargă la carte, «la oraș». A fost în această vreme un școlar «bun» și, odată clasele sfârșite, se întoarce în satul părintesc, unde avea să petreacă deacum înainte cea mai mare parte a vieții.

N'a vrut să-și folosească învățătura pentru a îmbrățișa o carieră liberă. Urnaș de țăran, a ținut să plugărească și el pământul pe care îl araseră strămoșii, îndelungul atâtor ani, și Charloun se făcu plugar.

Dar răsturnând brazda și grijind copacii, nu era nepăsător la farmecul naturii înconjurătoare. Incepu să iubească soarele acela al Provenței care pare mai cald și mai strălucitor decât pretutindeni aiurea; colinele acelea pietroase înveștămate cu măslini; asprul vânt al Mistralului chiar, care-ți biciue obrazul dar îți trezește puteri noi. Și nu după multă vreme încercă să cânte în stihuri aceste farmece ale firii înconjurătoare. Așa scrise ale sale «Cansoun dou Terraire» și «Nouvello cansoun dou Terraire», în care a știut să zugrăvească, cu neînchipuit farmec, fermele străjuite de cipri, dulăii mărâind la poarta ogrăzii, boii de Camarga cu privirea somnoroasă, gănele ciugulind în bă-tătură, lanurile de grâu aurit și pinii majestuoși, cari, în după amiezile de vară, cântă molcom sub adierea marină.

Pe urmă, când se ivea prilejul, îi plăcea să improvizeze cântece, vesele ori triste, și îndată, faima sa răspândindu-se, s'a făcut obiceiul de a-l chema de câte ori era o petrecere în vecini. Așa începu să cânte, ici și colo; și ca aezii vremurilor homerice, când repeta cântece vestite, când născocea altele noi. Și întocmai ca acel cântăreț nemurit de Goethe în una din poeziile sale, nu voia în schimbul cântecelor sale, nici lanț de aur și nici mărgăritare, ținea mai mult la o cupă de vin generos, în mijlocul unei mese vesele, și nu primia decât atâția bani de argint cât îl costase drumul.

Imi aduc și acumă aminte cum l-am văzut în satul părintesc, când eram copil. Fusese chemat în ziua aceea; era sfânta Cecilia. N'aș putea să uit niciodată omul, bătrân atunci, dar încă vânjos, cu părul alb de tot; cu obrazul dogorit de arșiță și de vânturi, și ascuns de o barbă stufoasă. Sub sprâncenele dese scăpărau doi ochi vii și isteți; iar umerii largi, respirau sănătate și robustă putere. Era, ca întotdeauna, îmbrăcat cu o extremă

simplicitate și, dacă n'ar fi purtat vasta pălărie neagră, scumpă Felibrilor, ar fi fost asemeni tuturor țăranilor dela noi.

Toată vieța și-a petrecut-o astfel la țară, fie în Paradou, fie în satele vecine. Nu-i erau dragi orașele tumultuoase și nu le pășia ulițele decât când era împins de o nevoie de neînțeles. Nu voia să audă de politică; munca ogorului și poezia, îi ajungea pentru a-i umple vieța.

De timpuriu însă, intră în legătură cu poeții provenșali, cari sub conducerea lui Roumanille, întemeiaseră Felibrige. Avea o adorație deosebită pentru Mistral, cu care de altfel a fost în strânse legături. În fiecare săptămână, Joi, celebrul autor al Mirelei venia din Maillane la Arles, pentru a instala la Hotelul de Laval, «Museon Arlaten», — muzeul arlesian, unde se adunau toate amintirile Provenței străvechi; specimene din flora și fauna provenșală, capodoperile artei provenșale. În ziua aceea, Charles Rieu, se grăbia să-și inhame brișca și pleca la oraș, să ajutore la lucru pe «maestru».

Se cuvine de adăugat la această iubire a lui Charles Rieu pentru Mistral, dragostea lui pentru limba maternă, provenșala. A rămas întotdeauna un înfocat al Felibrigei, și niciodată n'a întârziat s'o cânte în ziua de Santo-Estelo, sărbătoarea anuală a poezilor provenșali, la 21 Mai; sărbătoarea de unde și-au scos Felibrii emblema stelei cu șapte raze. Mai mult încă, n'a șovăit să se facă maestru zidar, de două ori în vieță, de dragul provenșalei.

Întâia dată, s'a însărcinat cu zidirea unei îngrădiri de cimitir, numai ca să capete învoirea de a grava pe crucea mare, înălțată în mijlocul mormintelor, versurile:

Aqui lou viage se termino;
Vuei es per ieu, deman per tu;
Urous aquéu que ié camino
Din lou draiou de la vertu.
(Aici sfârșește drumul,
Astăzi e rândul meu, mâine al tău,
Fericit cel ce-ajunge
Pe cărarea virtuții).

Și când, mai târziu, s'a zidit la Paradou o nouă Primărie, a primit să cârmuie el lucrul, numai ca să poată scrie, pe ușa consiliului, rândurile:

Deven ama noste terraire.
Quand lou counséu sara tengu,
Tau que fara ben lis afaire
Eici sara lou ben-vengu.
(Trebuie să ne iubim glia,
Când se va ține consiliu
Cel care-i va apăra bine nevoile
Va fi bine-venitul).

Mândrie de poet! ar spune unii. Nu, fără nici o îndoială cu nu. Charloun nu cunoștea mândria. Dar a înscris versuri provenșale pe crucea cimitirului și pe ușa consiliului, era pentru el, a asigura încă pentru îndelungi ani, supraviețuirea graiului său iubit.

Asta a fost vieța lui Charles Rieu. Sărac până la sfârșit, așa cum a fost din vremea când sfârșindu-și învățătura se întorsese la Paradou ca să are pământul. Dar cum natura îl înzestrase cu o îngăduitoare și înțeleaptă filozofie, n'a suferit prea mult din pricina acestei stări sărăcăcioase, și spunea el singur, cu o încântătoare ironie, că a fost întotdeauna «aussi désargenté que son miroir». Opera sa transpiră dealtfel mai multă veselie decât amărăciune.

Sfârșitul numai, a fost de o adâncă tristețe. De câțva vreme, fuse primit la Château de Gay-Lussac, nu departe de satul de naștere. La 7 Ianuarie, își petrecuse seara la o fermă de aproape, se întoarse la castel, singur, noaptea; și în clipa când urca scările terasei, a fost lovit de o sincopă. A căzut rămându-se la cap de treptele de piatră și a rămas nemișcat sub ploaia înghețată. Nimeni nu aștepta întoarcerea lui, și numai a doua zi dimineața au descoperit cadavrul țapăn și ud.

Astfel a murit mizerabil cel din urmă cântăreț al sudului. N'am cetit fără o dureroasă strângere

de inimă rândurile care-mi vesteau moartea lui Charloum. Charles Rieu era, în mijlocul celui de al XX-lea secol, un supraviețuitor al vremurilor de odinioară; a fost ultimul reprezentant al acelei îndelungi generații de cântăreți, care începe din preistoria greacă, cu Démococos și Phémios ai lui Homer, și se prelungește cu truverii și trubadurii veacurilor de mijloc.

Și Provența întreagă a fost îndurerat lovită de această dispariție bruscă; a înțeles că pentru viața ei suflătească și pentru un întreg trecut, a îndurat o pierdere fără îndreptare.

Februarie 1924. Mallefont (B. du Rhône)

C R O N I C A A R T I S T I C Ă

PE DRUMURI MULTE

(EXPOZIȚIILE NEGULESCU ȘI ȘTEFAN DUMITRESCU)

de

Oskar Walter Cisek

A face pictură nouă nu înseamnă împrumutarea ieftină a valorilor recunoscute în Apus. E neapărat foarte anevoios a răzbi astăzi până la un drum personal și larg, dar simulând un pseudo-nivel pictural, tânăra noastră generație de pictori nu se va găsi niciodată pe sine-și. Studiul operii lui Cézanne sau Ganguin, inițierea în neobișnuitele elemente de compoziție din pictura murală a lui Ferdinand Hodler, vor fi neapărat de netăgăduit folos numai atunci când mentalitatea și spiritul pictural dela noi va susține aceste valori prin propria individualitate, le va plămădi, întrupându-le în forme noi, dar și într'un stil independent. Prefacerea elementelor împrumutate e însă chestiunea cea mai problematică și cea mai dificilă în evoluția artei noi. Singurul artist mare, nespus de îmbogățit și înțărțit prin valorile luate dela predecesori, a fost Delacroix, pe când elvețianul Hodler, prea puțin cunoscut la noi și uneori chiar prea slăvit aiurea și mai cu seamă în patria lui înflămâzată după genii, s'a blamat în fața veacurilor, pastişând și el la rândul lui elemente de compoziție ale lui Hans Holbein.

Va fi prin urmare nevoie ca pictorii noștri tineri să nu mai interpreteze «a la maniere de...» A picta o natură moartă în felul lui Cézanne, nu denotă o exprimare organică a culturii picturale. Fiecare pictor care-și cunoaște într'adevăr meșteșugul și mijloacele de exprimare ale artelor plastice din a doua jumătate a secolului trecut, poate picta șapte naturi moarte «a la Cézanne» pe săptămână. Că toate aceste pânze nu vor exista așezate alături de un original al fanaticului francez, e un fapt ce intră într'o altă ordine de idei. Nu hiperplasticitatea formelor și focul culorii au însemnat moștenirea lăsată de Cézanne artei europene, ci acordul culorilor, izolarea sfântă și asprimea volumului, gesturile și ritmurile noi ale compoziției, clădite în spațiu de un călugăr ascetic care a luptat veșnic cu dumnezeirea.

Mijloacele au fost confundate cu valoarea firească care întotdeauna se bizue pe un adevăr. Iar pictorul de azi nu e mai puțin banal decât colegul său de eri, înecat în terra di Siena și în sos de friptură, când noutatea manierei lui e un conglomerat nelegat și prea exterior a

apucăturilor văzute la alții. Tot ce e mincinos e și banal.

În expoziția d-lui Negulescu am regăsit multe maniere picturale, care sunt moda de azi și poate de mâine. Am regăsit multe preocupări foarte serioase ale pictorilor din Franța și de aiurea. Dar am aflat prea puțin despre existența pictorului și desenatorului Negulescu. Câteva capete desenate numai de dragul efectului au îndispus chiar întreaga atmosferă, desprinsă de un portret tratat în planuri sintetizate de culoare. În portretul acesta licăria chiar un germene de căldură umană, pe când perspectiva chibzuită a unei gări din Paris s'a încălțit în domeniul puțin primitiv al geometriei. Sintetizarea nearmonizată și rece a planurilor aduce aminte de unele pânze oricum mai valoroase și mai puțin desbrăcate de atmosferă ale pictorului Henry Catargi. Nu poate fi vorba de un stil încheat al acestor deseneuri. Un «Cap al lui Beethoven» e interpretat numai prin cadențarea moale a tonalității de lumină, amintindu-l pe Carrière. (E, de sigur, o lucrare mai veche). Unele nuduri sunt văzute pictural, altele plastic. Neexistența atmosferei e lămurită limpede și prin faptul că multe deseneuri n'au fond chiar atunci, când spiritul lor sterp și sec s'ar anima prin mlădierea sau încordarea unei umbre.

Expoziția d-lui Negulescu ar fi putut să-și aibă rostul și în București, dacă nu pentru altceva, cel puțin ca îndemn foarte problematic în ce privește îndepărtarea elementelor chibzuite, împrumutate și ieftin exteriorizate în pictura noastră tânără. (Și numai din cauza aceasta am scris, împotriva obiceiului nostru, aceste rânduri).

În schimb, pictorul Ștefan Dimitrescu dibuește în căutarea unei adevăr sincer. Îndepărtat încă de o unitate liberă și oarecum subconștientă, d-l Dimitrescu realizează valori ce se transmit privitorului într'un fel spontan. Uneori culoarea e prea dură, alteori prea puțin însuflețită de atmosfera împreunătoare de valori, dar o neobișnuită voință și înțelegere artistică vorbește din câteva bucăți desăvârșite între granițele lor de exprimare. (Mă gândesc aci la o evocarea picturală a unui parc înserat din Viarregio, unde ritmul linear al câtorva trunchiuri de arbori

tineri, gama intenționat surdinizată a culorilor și lumina trecută prin vălul unui simțământ ne-
spus de diferențiat, răsună lin într'un acord lin,
întâlnit altminteri în pictura noastră numai prin
unele realizări ale lui Pallady). Compozițiile mari,
reușite mai puțin fericit, numai din cauza lipsei
de atmosferă sau din cauza unei insuficiențe
în proiectarea seninătății interioare pe pânză,
au calități în ce privește tendința de centrali-
zare a liniilor liniștite. În marele grup «Cina»,
tocmai această unificare interioară a liniilor pre-
zintă un interes deosebit. Nici o întretăiere nu
frânge aici liniștea, nici un colț pre aspru nu
oprește privirea dusă de brațele familiei de ță-
rani spre mijlocul mesei. Și e păcat că și aci

culoarea, altminteri prea răcită din pricina altor
preocupări ale artistului, e nuanțată cam greoiu
și prea puțin pictural.

Ștefan Dimitrescu e unul din cei mai de seamă
desenatori români. Desenurile expuse tratate atât
de diferit conțin întotdeauna expresia și indicația
liniară a unei individualități necopleșite de o
tehnică intenționată. Aerul care lipsește uneori
uleiurilor s'a indesat par'că în aceste tăieturi
din întregul naturii. E atâta vigoare nepăsătoare
și atâta atmosferă în aceste desene, încât, pri-
vite chiar singure, ne-ar face să credem ferm
în viitorul d-lui Ștefan Dimitrescu. Libertatea
aceasta nestânjenită i-am dori-o și în pictură.

U N S I N G U R A T I C

(EXPOZIȚIA MÜTZNER)

EXPOZIȚIA d-lui S. Mütznér din cele două
săli ale Ateneului, ni s'a înfățișat în aspecte o-
arecum streine de atmosfera picturii noastre noi.
O neobișnuită tendință în căutarea unei game
proaspete de culori se desp. inde din mai toate lu-
crările acestui artist, care riscând uneori chiar
prea mult în ce privește echilibrul valorilor pic-
turale, a pornit la drum din preajma picturii lui
Claude Monet și al Neo-Impressionismului, dus
până la culme și până în apropierea prăpastiei de
Seurat și Paul Signac. Riscul acestor apucături l-a
înțeles și d-nul Mütznér, încercând uneori și re-
alizând alteori o susținere mai absolută a colo-
rei ce nu mai vrea să fie destrămată de lumină,
ci se făleşte ca pietrele scumpe cu un luciu cald.
Aci o scurteică galbenă arată ca un topaz, o haină
verde ca un smarald. Suferă uneori și materia
din pricina aceasta. Dar de dragul acestor noi
armonii de culori, soliditatea materiei pare in-
tenționat ignorată. Tablourile expuse înseamnă
un drum, nu un popas definitiv. Și tocmai fap-
tul acesta interesează mai mult, căci evoluția,
stânjenită pe alocuria de un orizot prea strâmt—
mă gândesc aci mai cu seamă la unele flori și
la câteva vederi din Sicilia ce aduc aminte de
culise — se oprește în sfârșit la un prag ce se des-

chide spre o priveliște largă. Un interior minunat
și mai multe peisagii de toamnă înseamnă cul-
mile acestei evoluții promițătoare. Sunt totdeauna
acele tablouri, în care cadența culorilor vibrează
într'o atmosferă foarte deosebită, ce influențează
hotărât intrarea planurilor în spațiu.

Fără a nimici sau înlătura undele întunecate
sau limpezi ale aerului, culoarea tinde spre va-
lori decorative, subconștiente poate în domeniul
acestei picturi.

D-nul Mütznér, care cunoște de aproape arta
exotică, e și un desenator remarcabil. Rămâne
însă și azi în desenurile sale un netăgăduit ele-
ment decorativ din arta asiatică și — mai cu seamă
în desenurile actuale — din lucrările lui Con-
statin Guys. Firește, nu trebuie să ne gândim
aci la acel Raffaél al picturii răsăritului, Hoku-
sai, ci mai curând la ceilalți asiatici, mai puțini
liniari, ca Shi-ko, Sesshū, Shu-bun, Liang-Kai și
Noami. D-nul Mütznér își păstrează totuși des-
tulă originalitate, deschizând și artelor noastre
plastice o ferea. tră spre nemărginirea Asiei.

Venind tocmai din afară, d-nr'o răsfrângere
oricum neobișnuită la noi, realizările sincere și
valoroase ale acestui pictor merită toată atenți-
unea.

D R A M A Ș I T E A T R U L

de

Ion Marin Sadoveanu

NEGUȚĂTORUL DIN VENEȚIA DE W. SHAKESPEARE

«**MERITUL** cel mare al «Neguțătorului din
Veneția» stă în gravitatea și genialitatea cu care
Shakespeare a știut să adâncească schițele ca-
racterelor luate din fabule vechi, precum și în
lirica luminoasă și cuprinzătoare (Mondschein-
lyrik) pe care o dă drept vorbire personajilor
din drama sa».

Fraza este a lui Brandes. Am citat-o ca pe o
temă de dezvoltat socotind-o o puternică sinteză,
nu numai a problemelor estetice pe care le pune
comedia lui Shakespeare, dar și acelor istorice
care singure azi stau pe planul întâiu, în interesul
comentatorilor englezi, obișnuiți să înlocuească
pe critic prin biograf.

Dar chiar pentru noi, cei obișnuți după tiparul
spiritului francez cu o unitate și disciplină lite-
rară, mai mult decât cu personalități «mon-

struoase» (cuvântul chiar e al lui Massis) socot
că introducerea izvoarelor din care a fost in-
spirată comedia neguțătorului venețian, prezintă
un interes de raporturi culturale ale unei epoci
în afară de acel al creațiunii propriu zise.

Una din cele două fabule ale piesei — aceea
care în toate timpurile a aprins mai mult închi-
puirea și care amintește mai întâiu, marelui pu-
blic pe «Neguțător», povestea livrei de carne, tre-
cută drept clauză de contract — urcă până departe
în legendele budiste, și mai apropiată de noi,
trece prin legile celor douăsprezece table ale
Romei. Certurile juridice care s'au născut în
jurul acestei piese, în timpurile moderne, asupra
legitimității unei asemenea clauze au fost deșarte,
căci s'a ignorat sistemul de adaptare, lipsit de
scrupule cronologice, al lui Shakespeare, și care

în cazul de față constă numai «din transpunerea în Veneția vremilor sale, a unor stări de lucruri aproape barbare, contând ca obiceiuri internaționale, într'o antichitate îndepărtată».

Ca izvor mai apropiat, s'a servit, fără îndoială de povestirea: *Aventura lui Gianetto*, din colecția «Il Pecorone» a lui Giovanni Fiorentino, apărută pe la 1558, la Milan, povestire în care se găsește aproape întreg actul debaterilor din fața Dogelui.

Pentru a doua fabulă a piesei — povestea alegerii pretendenților Porziei între cele trei casete: de aur, de argint și de plumb, e probabil că Shakespeare s'a inspirat din colecția medievală de povestiri numită «Gesta Romanorum». Iar întrucât privește chiar personajul lui Shylok, evreu cămătar, toată lumea îl atribuie influenței lui The Orator al lui Silvayn, uitându-se o influență mult mai apropiată, aceea a lui Marlowe, care numai cu foarte puțin înaintea «Neguțătorului» reprezentase la Londra al său «Evreul din Malta» în care Barabas, e ca un Shylok mult mai crud și mai sângeros.

Să amintim, pentru un autor din țara bibliei, că numele de Shylok și Jessica sunt derivate din Vechiul Testament. Hebreicul Şehah, mai în urmă Scialac dă pe Shylok, după cum Iiska (ceea ce ar însemna: privitoare — și Jessica are obiceiul acesta — dă la Shakespeare pe Jessica. (Brandes).

Acestea sunt fabulele deosebite, cari se împletesc armonios în cele cinci acte ale «Neguțătorului», alcătuind povestea unei prietenii — Antonio, neguțătorul «bogat și nobil» din Veneția, Bassanio —; a unui cămătar: Shylok, care dă bani cu împrumut lui Bassanio, cu garanția lui Antonio; a livrei de carne ce urmează, conform învoelii, să-i fie tăiată lui Antonio, de Shylok, «cât mai aproape de inimă»; a fetei bogate și istețe: Porzia care urmează să se mărite cu pețitorul care va alege bine din cele trei casete, pe aceea care închide chipul său; a judecății; a schimbării Porziei în judecător; a fericirilor și nunților dela sfârșit; a păcălirii lui Shylok.

E de remarcat procedeul acesta atât de frecvent la Shakespeare, al îmbinării a două acțiuni.

Drama se începe cu una din ele («în cazul nostru cu povestea lui Shylok»). În câteva scene, schițează — pentru a putea fi lesne recunoscute în urmă — personajele principale ale acțiunii. Apoi, părăsește complet lumea înfățișată și intră, de dreptul în alta, în evenimentul cel mai de seamă, care sbuciumă această a doua lume, despre care nu avem nici o cunoștință.

Spiritul spectatorului alarmat de neînțelegere începe chiar să se neliniștească, pentru ca deodată, prezența unui personaj cunoscut, sau câteva cuvinte numai să facă legătura, să aducă surpriza, să angreneze cele două acțiuni, care deacum vor merge paralel, soluționându-se adesea, evenimente dintr'una cu personajii din cealaltă, alcătuind un tot armonios și gradat. Clipa cea grea a sudurei a fost astfel sărită, realizându-se nu numai scopul dorit, dar un câștig pentru interesul întregii piese. Punctul slab s'a preschimbat într'un pivot, care rămâne ca un punct de reper în amintirea spectatorului.

Astfel ni se înfățișează prima apariție a lui Bassanio în casa Porziei.

Pe drumurile prăfuite ale unor povestiri vechi și deșarte, pasul lui Shakespeare lasă în urmă-i vieață — pretutindeni. Lucrul acesta te încântă,

când amănunțești creațiunea «Neguțătorului».

E ca o grădină, în care toate potecile îți sunt închise, lăsându-te să te sbați într'o lume pe care o simți până la ultimul amănunt.

Suntem la Veneția. Coloarea locală a portului acestuia, în care se ciocnesc două lumi, Orientul cu Occidentul, obiceiurile, luxul, care toate, rămânând ale Renașterii au totuș ceva în plus din al Veneției, așa cum ne-au deprins să le vedem în pictorii ei mai ales, sunt cuprinse în limba lui Shakespeare.

În tânguiala lui Shylok, cu privire la rispa Jessicăi, convorbirea lui cu Tubal — «a dat atât bănet pe o maimuță» — «n'aș fi dat pe o pădure de maimuțe» — e și desvoltarea unui aceluiaș sentiment: avaritia, e și comedie și e și pictură! Carpaccio în pânzele sale n'ar fi răușit mai bine!

Acest Shylok, care creează conflictul negustoresc aș scrie, bazat firește tot pe bazele avarității sale, cu Antonio «care dă bani fără dobândă» se izolează din lumea în care trăește. Izolarea aceasta ni-l păstrează antipatic, nu ne înduioșează niciodată, ceea ce-l și oprește ca, strângând atâta prigoană pe capul său, să nu izbutească să dea un caracter de tragedie, piesei.

Toți ceilalți sunt risipitori și unii din ei fără griji și bogați. El singur are frigurile banilor. Ceilalți nu-și văd vieața, pentru că o trăesc. El le-o vede pe a lor până în amănunte. De aceea e firesc ca trăsăturile pitorești ale vieții rafinate venețiene, să se găsească în rolul lui Shylok, care le comentează în lumina sentimentelor sale.

Shylok e un izolat. El n'are decât o legătură: cu banii săi. Din ea, fiindcă i-o slăbește, se urzește lupta cu darnicul Antonio, luptă la baza căreia stă discuția din actul întâiu, asupra legitimității împrumutului, discuție cum n'am mai întâlnit în teatru decât în «Puterea întunericiiului» a lui Tolstoi, însă acolo argumentată în sens contrar lui Shylok. El n'are nici un ascendent asupra fiicei sale Jessica, și nici nu suferă prea mult de fuga ei, ci mai degrabă de banii pe care i-a luat cu ea. Astfel reiese din textul lui Shakespearean. Intre scena V-a actul al II-lea, când Shylok pleacă să cineză în oraș și finalul scenei I-a, actul al III-lea când se reîntoarce și-și găsește casa părăsită de copila sa, «nu mai există nici, o acțiune a lui Shylok în scenă».

Scena dezolării și a batjocoririi durerii lui Shylok intercalată pentru uzul interpreților lui Shylok, păstrată și așa de frumos redată numai (ca realizare scenică locală) în reprezentarea dela Teatrul nostru Național e apocriafă.

Legând-o de o nouă titulatură a piesei («Shylok» în loc de «Neguțătorul din Veneția») care nu e aceea a textului lui Shakespeare; de suprimarea scenei de comedie (a V-a din actul al III-lea) și de aceea a scenei explicative («servind tot comedia: cedarea inelelor) a II-a din actul al IV-lea; de readucerea lui Shylok în scenă, în timpul ultimelor replici ale piesei, pe când la Shakespeare dispăre definitiv din scena I actul al IV-lea, dela judecată, se obține — contrar textului — transformarea acestei comedii într'o tragedie cu Shylok personaj central.

Firește că această figură a fost desemnată de Shakespeare, astfel încât să poată străbate viitorimea. Acestea erau «mijloacele» lui Shakespeare chiar pentru roluri secundare. Dar deaci până la răsturnarea tuturor valorilor, până la crearea unei noi piese care să grăviteze în

jurul cămătarului e o cale lungă și nicidecum folositoare.

Prin asemenea procedee se deplasează centrul dramei.

Modificări mai puțin însemnate și grave în reprezentarea dela Teatrul Național au fost contopirile unor anumite scene. Astfel s'au jucat într'un singur tablou: Actul I, scena II; actul II, scenele I, VII și IX. E mai comod, firește, pentru problema montării, însă ia ceva din vieța textului, mai ales când e încărcat de evenimentele unei îndoite acțiuni.

Tot pentru tehnica shakespeariană voui aminti în treacăt, scena II-a din actul al II-lea între Gabbo și fiul său Lancelot. Suprimarea unui simț — vederea — și înșelarea pe care o altă persoană o poate da orbului poate crea, după cum e mânuit dialogul, comic sau tragic. Comic în cazul lui Gabbo-Lancelot, tragic în acel al lui Gloster-Edgar (Regele Lear). E un procedeu greu și periculos, care totuși îi stă la îndemână lui Shakespeare, cu ușurința unei jucării.

Pentru a ilustra arta cea mare din comedia «Neguțătorul din Veneția», vom cita scena judecății «speculată» cu o neîntrecută abilitate, în care se ciocnesc două concepții de vieță: bună-tatea și îndărătnica interpretare în litera legii: Porzia și Shylok, precum și în actul final plin de grație și nespūsă poezie scena redării inelelor: Nerissa deadreptul lui Leonard, iar Porzia prin intermediul lui Antonio, lui Bassanio.

E o disimetrie a gestului care dă vieță repetirii scăpând-o de monotonie. Proiectată însă pe scenă creează un motiv decorativ, care — o simplă sugestie, nu trag consecințele extreme — ar putea cadra cu întreaga artă venețiană, disimetrică.

Câteva cuvinte despre conflictul de rasă, socot că sunt suficiente pentru a șterge bănuitele și inexistentele intenții ale lui Shakespeare. Obiecti-

vitatea lui în lupta dintre evrei și creștini e manifestă cred. Căci pentru a contrabalansa judaismul lui Shylok, creat astfel pentru mai multă verosimilitate, în gustul și în sentimentele publicului său, el a pus întreaga tiradă umanitaristă chiar în rolul lui Shylok.

Încă odată: conflictul repauzează pe dragostea lui de camătă, iar nu pe judaismul său.

Traducerea Teatrului Național e veche și revăzută. Are totuși lucruri deadreptul neîngăduite: vermină — care nu există în limba noastră —; diamanți — când noi știm că în românește se zice diamante și nu vulgar musiu — al cărui amestec de suburbie românească nu are ce căuta în Shakespeare; toate acestea, în afară de întorsături ciudate de frază.

Montarea, datorită d-lui Soare Z. Soare, e un câștig real pentru teatrul nostru. S'a dat, în sfârșit un cadru convenit unei mari creațiuni din literatura universală. Scena, coborită până în orchestră prin trepte, fericită imbinare de lumini, costumele, cântecele, decorurile dela Belmont și mai ales cele din sala judecății, au făcut un spectacol rar și izbutit.

Problema se pune ca și la înscenarea precedentă a «Nălucei»: toate laudele se cuvin d-lui Soare de al cărui aparat scenic însă actorii se pot ține cu greu. Singur, d-l Brezeanu a avut lucruri prețioase, fragmentar. Restul interpretării strivit de montare. În special însă, d-ra E. Almajean a fost de neauzit! Lipsită de fantazie, lipsită de humor, l-a gătuț pe bietul Lancelot cu o dicțiune tocată și însalivată din care întotdeauna cuvântul repetat: conștiință ieșea într'o groasnică stropșeală: cu știință. Deasemeni falnica prințesă a Renașterii: Porzia se încurca într'o ciudată: Neisă în loc de Nerisă.

Dar peste lipsurile actricești, deplina izbândă a regisorului.

C R O N I C A M Ă R U N T Ă

INTR'UNA din zilele dela mijlocul lui Februarie, când noroiul vâscos al străzilor, cerul de humă și mizeria hidoasă a tramvaelor cu cai, dădeau Capitalei nu știu ce înfățișare de urbe desnădejduit balcanică, a fost dusă la groapă Cora Irineu. N'am știut-o decât târziu. O tăcere voită; poate discreție, poate mai mult decât atât, ne-a ascuns un sfârșit în care la început n'am voit a crede. În filele de drum ale Corei Irineu, tipărite în răstimpuri și răsleț de «Ideea Europeană» și de «Viața Românească», se prefira o atât de răcoroasă însetare de aer și de lumină, de gâlgăirea sprintenă a șipotelor de munte și de boarea umedă a poenilor cu frunze crestate de ferege; încât nu ne-am putut învăța, îndată și ușor, cu gândul trupului închis între scânduri și dus în mers hurducat de patașcă, cu mâinele țapene pe piept, pe ulițele mocirloase, între tramvae și duruit de camioane. Erau acele însemnări cu atâta bunăvoie scrise și cu atâta iubire a culmilor de cremene, a văzduhurilor înalte și apropiate de cer, că am fi voit-o închizând ochii, între jnepeni sus, ca o îndrăgostită a codrilor, departe de tot de strigătul iargiilor și de spăimântătoarea proză a cotidianului bucureștean.

Fără îndoială, rusticitatea și patima drumetiei însemnau și o dezertare, de sub ghiara artificului

nativ, și oarecum o desintoxicare de veninul cărților. Dragostea de natură vâjoasă și neferfecată de mână omenească, urcușurile coțarate pe stânci unde sai în picioare cu răsuflul tăiat și cu obraji uzi de sudoare, căutarea aceasta de oameni tari și aspri în răspuns la întrebările tale gureșe de orășan, erau un fel de a evada din ceeace cărțile și vieța burgului deteriorează din firescul feminin, când mai ales într'acestea, ca în trupul unui fluture intelectualitatea și-a înfipt acul. Ne-am închipuit-o întotdeauna destinzându-se ca o pisică sălbatecă pe o panaghie de munte, lăsându-se înfășurată cu o bucurie fizică de vântul altitudinilor ce răsuțește rochia pe trup, și irezistibil, aplecându-se să vadă fuga norilor albi reflectată în bulbul de argint al mănărului de umbrelă. În scrisul Corei Irineu, străbătea uneori neliniștitor această împletire de autentică rusticitate cu artificul. Dar asta, era încă un farmec și o putere.

Ne amintim câte-va foi de acestea dintr'un drum prin ținuturi ardelene și din Banat. Cu un abia simțit humor vocabularul era înviorat de întorsătura de cuvânt și de intonația locală, așa că dincolo de ziduri, de copaci și de bătătura horei, apărea omul locului, cu vorba lui apăsată și îndulcită, cu întrebarea naivă și cu neîncrederea

pe jumătate ironică a celui ce te ascultă pe tine, târgoveț ori târgoveață, cu mâna înfiptă în șerpar privindu-te pe sub gene, săltându-și pe umăr, între două tâlcuri, sarica. Insemnărilor acestora le așteptam un sfârșit, adunate într-o carte care nu s'ar fi mărginit la pitorescul locului ci s'ar fi ridicat peste el, la pitorescul oamenilor. Cora Irineu ne-a dat această carte, în ziua chiar când pleca din viață. Era printre puținele scriitoare desprinse de facilul romantism sentimental al literaturii feminine; cu ochiu omenesc adeseori, nu numai livresc; cu scris eliberat și nu captiv sexului. Fraza acidulată avea ceva din șfichiurea ploii abundente de primăvară și nu ne aroma cu atmosfera somnoroasă și capitonată, din cărțile hipersensuale ale doamnelor, ce transpun în slovă românească, sufletul literaturii doamnei Pierre de Coulevain.

Plecarea dintre noi, a Corei Irineu, în lumea cea neagră, fără ciute sărind peste țancuri și fără clipotit de izvor care să-ți cânte, când stai sub ulm cu ochii închiși și cu mâinele sub cap, ne lasă întristați, și aceea, jos, mai puțin.

CĂRȚILOR pentru copii li se cer să fie scrise cu simplitate și cu simpatie. De multe ori meșteșugul prea îndelung migălit e o pagubă. Ca să-i birui uscăciunea, trebuie să te numești Kipling ori Kuprin; altfel scrii cărți silnic-naive, ce nu pot fi iubite decât de copii cu mustăți și cu legea recrutării satisfăcută. Literatura românească pentru copii mișună deasemenea improvizății. La această rubrică, nu odată ne-am oprit la contra-facerile găngave, ce se proptiau în metafore și stângăcii elementare, mănșind frăgezimea sufletească a copilului cu trivialități, care voiau să reprezinte, fără îndoială, candoarea vârstei pantalonilor scurți și a cutiei cu boiele. Întrebam atunci editorii, dacă n'ar fi fost mai nimerit în locul producției indigene de această sarbădă calitate, să dea copiilor traduceri bune sau prelucrări din Andersen, Tolstoi, Perrault, Grimm, Kipling, Selma Lagerlof, Kuprin, Feodorov — sau să reediteze în cărțuli ilustrate priceput și artistic pe Creangă, Ispirescu, Slavici, Elena Sevastos. Erau cel puțin cărți care-și dovediseră vieața și încântăseră copilăria a mii și mii de lectori înaintea noastră.

Cea mai nouă carte pentru copii, «Fluerul Fermeecat», ne-o dă doamna Sarina Cassvan-Pas. Din lista înșiruită pe dosul copertei, și din cele ce ne amintim, autoarea nu e la prima încercare. Vedem acolo aproape treizeci de prelucrări. N'am cetit din ele decât câteva, cu fruntea apropiată de fruntea unui copil, deasupra filelor, și probând, astfel, nu cu înșirări de considerații psiho-pedagogice, ci experimentând, până unde a izbutit D-na Casvan-Pas să înțeleagă și să cucerească sufletul copilului. Și lecturile n'au fost niciodată pentru copil, nici desamăgire, nici nedumerire. D-na Casvan-Pas scrie limpede, cu dragoste pentru mărunții și sburliții săi cetitori, fără întortocheri de fraze, amestecând cu subtilitate realul cu vraja imaginației copilărești, care crede mai sigur în existența piticilor, în zăna fântanelor și în oglinda fermecată, decât credem noi în eficacitatea regimului parlamentar și în garanția libertăților constituționale. Cele câteva povestiri din «Fluerul Fermeecat» își împlinesc și de astădată rostul. Autoarea nu le-a scris numai pentru

a lungi lista de pe dosul copertei, și pentru a da prilej editorului de o bună afacere neguțătoarească. Le-a scris cu simpatia și cu simplitatea pe care le ceream în capul acestei însemnări. Și dacă n'ar fi desenele grăbite și în maniera «artist», adică neisprăvit și nestilizat, am spune că editura Socec, — ori mai exact succesorii editurii Socec — își răscumpără așa, cu asemenea cărți, câte puțin măcar, din vina cea mare de a fi prefăcut una din institutele de editură mai scumpe amintirii noastre, într'un bazar de geamandane și oglinzi măritoare, pentru scos coșii din porii pielei și cercetat deaproape efectul cremei asupra pistrunelor.

ARTICOLUL dens al d-lui Marin Simionescu-Rîmniceanu, despre caracterele artei noastre naționale, tipărit în «Ideea Europeană», ar fi stat altădată la începutul unor îndelungi discuții, dacă n'ar fi căzut într'un pustiu de gândire, așa cum se înfățișează tot mai stăruitor dela o vreme tiparul românesc. Critica cea mai proaspătă ocolește cu oroare tărâmul ideilor. Uneori se mărginește să schițeze peisaje sufletești pe marginea unei cărți ori pe așul unei expoziții. Altădată desfigurează cu eleganță balcanică, localizând, după cât îi ajunge puterile și grația danubiană, impresionismul lui Jules Lemaitre și Anatole France. Și aproape întotdeauna, cată să împartă brevete și «execuții», prietenilor ori dușmanilor de cafea, după nervozitate și simpatii, în afară cu totul de ceea ce e pur și etern în artă.

Așa fiind, articolul d-lui Simionescu-Rîmniceanu, n'a trezit răsunetul care să treacă dincolo de ușa a două-trei redacții. Și-ar sluji această inerție pentru a măsura neantul intelectualității noastre, din această vreme a atâtor vajnici reformatori în toate domeniile. D-l Simionescu-Rîmniceanu, nu aduce pe deantregul numai considerații noi. Unele adevăruri spuse aiurea răzleț, cad însă sub altă lumină, într'o totalizare ce cuprinde în timp și în toate ramurile artei, firul general conducător al creației noastre. Asta n'a mai cercat-o nimeni de multă vreme. Și nici nu s'a făcut vreodată cu atât de stăpănită și rece obiectivitate.

Trei sunt caracteristicile prime ale artei românești, după d-l Simionescu-Rîmniceanu: adaptabilitatea, adică identificarea uimitor de ușoară cu culturile înaintate ale altor țări; jena de a împărtăși procesul sufletec, care explică lipsa din literatură și din artă, a încordării psihice, a fanatismului, a pasiunii și în genere a tuturor conflictelor sufletești; și în sfârșit, confundarea cu natura, cu natura pe care n'o simte antropomorfizată ca Apuseanul, ci pentru ea însăși, în afară de om și cu un suflet el ei.

Deaci decurg, și aspectul static și descriptiv al literaturii noastre, și lipsa de compoziție, care ne-au împiedicat în literatură să avem încă romanul, în pictură să n'avem altceva decât înfățișări fragmentare, izolate, netotalizate. Sub aceste caracteristice, în mare parte negative sub raportul a ceea ce e valabil în universal, străbate totuși, neconturat încă și nepus pe deantregul în valoare, un caracter propriu românesc, care adâncit și amplificat va da fără îndoială, — cum a dat în parte și în răstimpuri — un accent personal în creația artistică. Literatura cu deosebire, pictura când se va elibera de prea ușorul mimetism, vor intra pe ușă deschisă în arta

europăeană, când cusururile de astăzi, rotunjite, vor deveni însușiri.

Dar optimismul acesta, oricât de rezervat ar fi, nu ne e nici atâtă îngăduit când e vorba de sculptură și arhitectură. În sculptură lipsa de interes pentru om, care a dat peisajul și descripția în literatură — depărtează pe artist de însăș centrul preocupărilor plastice. Lipsa de energie și de precizie în concepție, au făcut să rămănem încă la meșteșugul gol, fără a ști măcar să corijăm slăbiciunea cu acea facilităte de a împrumuta și adapta, care ne-a slujit în celelalte arte. Iar în arhitectură, unde a stăpănit mai mult decât în toate celelalte dibuiri artistice, problema caracterului național, n'am izbutit decât la conglomerat și amorf, la hibrid și grotesc.

Paginile d-lui Simionescu-Rîmniceanu, adună astfel în mănunchiu strâns, o sumă de probleme, care desfășurate ar alcătui miezul unui volum mai larg, ce ne lipsește încă, și singur numai, ni l-ar putea da.

N

«Opasăre a sburat prin fereastra odăii în care a murit Flamina!...

... Poate la altă primăvară va face cuib în altă parte. Dar sufletul care plecaseră își va mai așeza aiurea lăcaș?...

Cât de departe e scrisul de acum al d-nei Hortensia Papadat Bengescu, de acel plin de aromă și de culoare, ca un miez mustos de pierșică, din cel dintăiu volum! Sufletul din «Ape adânci» s'a risipit însă în torturată convulsione de stil; o pasăre a sburat prin fereastra odăii în care a murit Flamina; alt suflet s'a așezat în lăcaș; paginile de acum ale d-nei Papadat Bengescu cer o sfortăre pentru a le duce la capăt, acele de odinioară erau un farmec. A făcut bine «Cultura Națională» retipărind în nouă ediție, cea dintăiu și până acum cea mai bună carte a d-nei Bengescu. Autoarea cetind corecturile ediției, înainte de a da bunul de imprimat, va fi măsurat cu tristeță drumul rămas înapoi. Și ce-ar opri oare legarea unui fir rupt? Din cele șase capitole din câte se cuprinde cartea — nu le putem numi nici novele, nici schițe, nici scrisori; sunt șase capitole sufletești; — se rășfiră ca dintr'un păr lung de femeie trecut printre degete, o înfiorare atât de violentă și de lascivă de feminitate, încât ochii trec peste șiruri aproape cu sensualitate. D-na Papadat-Bengescu, izbutise să îmbine cea mai ascuțită psihologie femeiască, adâncită în infiltrațiunile unde ochiul scriitorului bărbat un poate pătrunde oricât de ager s'ar afla, cu un stil fluid și atât de adecvat ideei și sentimentului, și atât de lipsit de asprime, că fraza se mlădie felin cum se alintă pisica sub desmierdare. Că e vorba de însemnările de pe țărmul mării, ori de imnul înălțat pădurii, ori de moartea Flaminei, ori de spovedaniile de «Femei, între ele» din localitatea de băi cu micul orizont prins între două povârnișuri; scrisul d-nei Papadat-Bengescu luncă peste peisajii, oameni și suflete, și peste gânduri, cu o peniță care nu se înfige adânc și vertical în carnea cuvintelor, ci schițează elastic un arabesc fără început și fără sfârșit, ca un ornament prețios și de sine stătător, prin el însuș.

Cartea întreagă, chiar când deschide o pagină neagră către tristețile cele mari, rămăne un imn sensual vieții: parfum, culoare, linii curbe, ră-

coare și arșiță, întuneric și orbire de lumină, toate se împletesc și se destind în senzații directe, aproape cu voluptatea unor apropieri fizice. D-na Papadat-Bengescu trebuie să întindă mâna când pășește în întuneric, involuntar, ca și cum întunericul s'ar putea simți sub vârful degetelor deschise, dur și material, și de sigur că oferă obrazul vântului ca unei mângăeri.

Inchizând scoarțele cărții peste ultima filă, te întrebi cu nedumerire și măhnire, cum a ajuns autoarea dela virtuozitatea de aci, la volumele din urmă, unde tot ce-a fost aerian și transparent, se încălcește în neologism și în prețiozitate?

N

NE vine târziu, când nu mai avem răgazul să stăruim mai deaproape la conținutul stufos și divers cât trei cărți, «Arhiva pentru știință și reforma socială» de sub conducerea d-lui D. Gusti. E cel dintăiu număr, îndoit, din cel de-al cincilea an. Că a putut să țină piept scumpetei și neajunsurilor cu care se tipărește astăzi o asemenea publicație, nu e vreun merit deosebit al cetitorului român. «Arhiva pentru știință și reforma socială» a trăit până acum și trăește, din jertfa îndoitorilor săi editori: «Cultura Națională» și «Institutul Social Român». Dacă n'a străbătut încă în massa cea mare de lectori, unde ar fi slujit ca netăgăduit îndreptar în problemele discutate frunzărit și desfigurat de grăbiți jurnaliști, revista institutului social și-a statornicit în schimb un număr de cetitori, în cece avem mai puțin superficial din cărturărirea noastră. De vieața și de orientarea părții celei mai oropsite a acestei cărturărime, deabia acuma pornită la drum; de organizarea vieții universitare, s'a ocupat în primăvara trecută, sub conducerea d-lui Gusti, seminarul de sociologie, etică și politică al Universității din București. Proiectul de program, ne este înfățișat acum, ca rezultat al cercetărilor și observațiilor culese din vieața noastră universitară, și rezemat pe experiențele și rezultatele de aiurea. Nu știm în ce măsură va avea răsunet. În confuzia și spasmodica vieață studentească de acum, ar fi să nădăjduim că nu va rămăne simplu deziderat, document al timpului, presat între scoarțele unei arhive. E singura cale de scăpare și de limpezire a unor stări prea dureroase, aceea prezintată de d-l Gusti. Pregătirea tineretului prin mai deaproape luare aminte la învățământul anteuniversitar; lărgirea și disciplinarea vieții academice eliberată din rutină și tiparul împietrit al legii și regulamentelor, după un program care prevede aliniate speciale pentru cursuri, lucrări practice, examene, biblioteci și tipărirea unui almanah universitar; asigurarea stării materiale a studentului, prin măsuri care ar îngriji de locuință, de hrană, de cooperative studentești, de asistența medicală, de burse, de cassă de economii și de creierea unui credit cultural; stabilirea unor mai apropiate raporturi dintre studenți, prin cercuri județene, societăți pe facultăți, centre, asociații, și legate toate printr'o uniune generală; asocierea absolvenților de universități; congresele, un ziar, și netezirea raporturilor dintre studenți și profesori, și dintre studenți și autoritatea universitară; — ar constitui capitolele de reazăm ale acestui program ce-ar însănațoși învățământul nostru universitar, astăzi pornit pe calea desnădăjduirii.

Conferința d-lui C. Bouglé, rostită anul trecut la Fundația Carol «Sociologia franceză contemporană» se tipărește în acest număr în întregime, revăzută de autor. D-l I. C. Filiti urmărește «Evoluția claselor sociale în trecutul Principatelor române», d-l P. P. Negulescu înfățișează structura și ideologiile «Partidelor politice», d-l Lucian Blaga publică un fragment dintr'un studiu pus sub tipar «Stiluri Fundamentale» asupra cărora ne vom opri cu cel mai apropiat prilej. Studii, recenzii, de Dr. Banu, Victor Slăvescu, Ștefan Zeletin, En. Ionescu, Nicolae Petrescu, Suchianu, Bucuța; un număr, cum spuneam, încăpător cât trei volume.

DE trei ani răsare, pe zidurile pătate ale străzilor bucureștene, în zilele mohorâte ale iernii târzii, un afiș roșcat, purtând un nume cu ecouri vechi și luminoase: «Poesis».

Ritmul drumului său, prin actualitatea românească, are ceva din liniștea și regularitatea mersului unei planete, care străbate negurile în clipele celor mai mari vrajbe anuale, păstrând întotdeauna un pas cumpătat și o zare largă, în jur.

Multora, fără îndoială, rezonanța străină și ciudată le va fi dat curiozități de-o clipă, fără consecințe mari, — scânteia călătoare și anonimă în care indiferența și lipsa de curiozitate temeinică a publicului doritor nude vobseala informațiunii ci de desfătarea ușoară, vulgară și lacomă de timp, transformă orice vâpaie.

Au fost puțini la număr acei cari la începuturile de acum trei ani s'au strâns în jurul aceleiași tulpine. Astăzi numărul lor a crescut simțitor. Și poate asta numai datorită hărniciei îndârjite, cu care d-l Ion Marin Sadoveanu și d-na Marieta Sadoveanu, au stăruit peste tot scepticismul nostru să ducă la capăt o minune. Singuraticii s'au strâns, zâmbetul de neîncredere a fost biruit, un drum călăuzitor se lămurește acestei înghețări ce păruse la început vremelnică asemenea unei roze rare de seră, în iarnă. Minunea e una din acele mari ale acestor timpuri. Căci Poesis care mai presus de orice, vrea să propovăduiască un gest: acela de a deslipi fruntea de pământ, în dorul său de a însemna, fie numai în treacăt, actul nobil al creațiunii săvârșite de sufletul omnesc, privește astăzi zările cerului nostru românesc.

E o datorie pe care și-o împlinește, datorie așteptată dar nu uitată, răsărită la vremea ei, după ce apele au început să se limpezească puțin, din bătaia lor năvalnică, depărtată și felurită, în scocul sufletului nostru.

TARĂ de Popești! — ne botezase într'un ceas de supărare un fruntaș ardelean, care de altfel se supără și se împacă deopotrivă de repede. Popeștii, băieți buni, și-au văzut de treburi și n'au luat exclamația malițioasă, mai la inimă, decât iei un viț dela Turda când se întâmplă să aibă haz. Pe Popeștii cei mulți, îi răsună însă de două luni încoace, la Paris, Elvira, cu izbânzile ei de scenă despre care n'au vorbit numai cronicile gazetelor, ci și cele mai sgârcite în elogii, ale publicațiilor de specialitate și de

literatură. Acum, mai întâiu «Buletinul Societății arhitecților diplomați» din Paris, și după el jurnalele și publicațiile de specialitate, aduc cuvinte bune despre alt compatriot: Ioan A. Popescu, elev al lui Lambert, premiat întâiu la concursul de arhitectură Gobeboeuf, socotit ca însemnat, îndată în rând după Prix de Rome. Concursul a fost greu; premiile s'au împărțit la 224 candidați. În reproducerea lucrării încoronate, (pe care dimensiunile nu ne-au îngăduit să-i facem loc în «Gândirea»), după clișeu unei reviste franceze de specialitate; se vede limpede că arhitectul român a ținut să păstreze în lucrare ceva din caracterul oarecum național prin împământenire, al artei noastre bisericesti. Era vorba de construcția, cu elemente decorative, a unui Jubé-u, puntea ce se obișnuia în evul mediu să lege în catedralele catolice cele două amvonuri, așa încât să izoleze clerul de propierea cu mulțimea credincioșilor. Cu atât mai grea era lucrarea, cu cât rămâne astăzi la un caracter arheologic, lăsat la o parte în construcția bisericilor moderne; iar din punct de vedere al compoziției, având a se feri să nu acopere vederea altarului. Proiectul d-lui Ioan Popescu, în marmură și în mozaic, lucrat în stil bizantin, rezemat pe trei arcuri inegale, a fost atât de isbit după aprecierile oamenilor de meșteșug încât, îndată după concurs, premiatul a și fost ispitit de oferte pentru lucrări care să-l țină pentru mai multă vreme, sau pentru totdeauna în străinătate. Astfel fireasca bucurie a noastră, pentru o isbândă a unui compatriot, ne este stricată, de teama tot firească și asta, de a nu-l vedea pierdut pentru arta noastră, cum s'a întâmplat cu atâția alți români prețuiți peste graniță, mai mult de cum știm să-i prețuim noi acasă.

CÂND am primit o scrisoare semnată Jean Boutière, fost profesor în misiunea universitară franceză la noi și bursier de agregatie pe lângă facultatea de litere, tocmai dela gura Rhônului, în Provența, patrie a lui Mistral și Fabre, cerându-ne să trimitem câteva numere din «Gândirea» și să îngăduim reproducerea câtorva pagini, în revistele franceze, a fost o surpriză. Nu prea suntem obișnuiți ca străini, și mai cu seamă ca francezi, să se informeze de mișcarea noastră culturală și artistică, direct dela surse. Dar când, după un schimb de scrisori, la invitația noastră de a informa cetitorul român despre momentele mai de seamă din mișcarea intelectuală a Franței, d-l Jean Boutière, s'a oferit să ne scrie aceste 'cronici în românește, după atât cât a învățat din graiul nostru în trecerea pe aici, surpriza a mers crescând. Așa ne-am făcut încă un prieten, și cetitorii «Gândirii», vor avea odată pe lună sub ochi «scrisori din Franța», într'o serie începută cu acest număr.

IN rezumatul pe care «L'Information Universitaire», îl tipărește după conferința d-lui Eugen Titeanu, rostită luna trecută la «Cercul internațional al studenților» din Paris, se poate vedea că prietenul nostru, ca întotdeauna curajos și lipsit de fățarnicie, când a fost vorba să arate roadele influenței franceze politice și intelectuale asupra noastră nu s'a sfiit să sublinieze și să osândească exageră-

rile, când s'au dovedit dăunătoare. Conferința a avut astfel, alt caracter, mai plin de miez și de autoritatea obiectivității, spre deosebire de acele cuvântări cu genufluxiuni și măguliri, rostite în deobște de câte ori un român aflător la Paris, se achită în numele nostru de datoriile sufletești ce avem către Franța. De această baterie ortodoxă de mătăni și de cădelnițarea cu fum de smirnă, ne-a ferit d-l Titeanu; și că bine a făcut se vede după aplauzele ce i-au încheiat conferința și după interesul cu care a fost discutată nu numai de presa universitară franceză, dar și de gazetele pentru publicul mare.

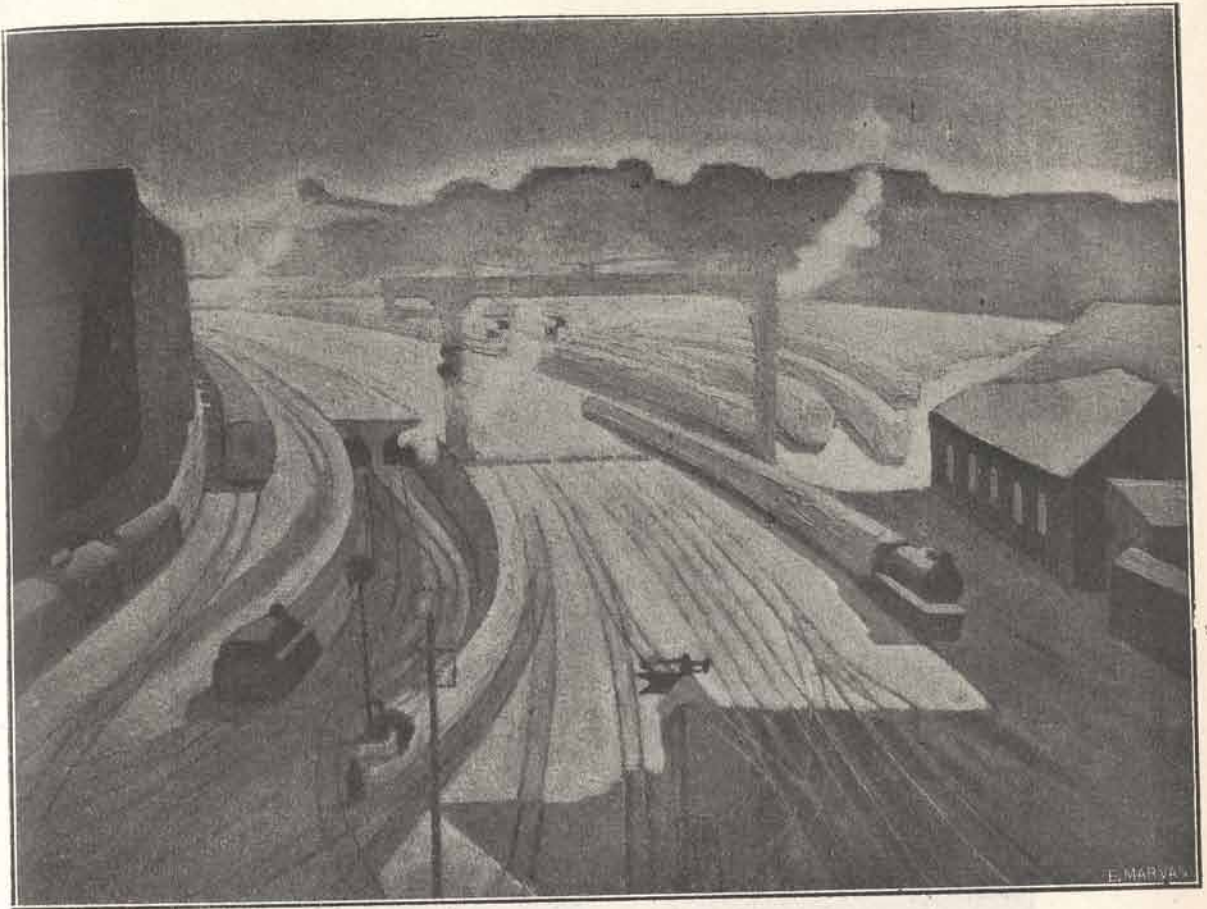
Arătând ce datorim Franței în formarea vieții noastre politice și culturale, mai cu seamă prin pregătirea tineretului nostru la școala marelui revoluționar francez, d-l Titeanu s'a oprit stăruitor și la exagerările care ne-au alterat uneori creșterea firească, și a făcut multe așezăminte ale Statului românesc modern, să cristalizeze imperfect. Sprijinit pe articolul d-lui Nichifor Crainic din «Gândirea» asupra ortodoxiei și politicii noastre, a numărat printre aceste greșeli, pe cea mai însemnată poate: transportarea aici a pro-

blemei religioase așa cum a fost rezolvată de revoluția franceză, fără o localizare măcar și fără a se ține seamă de realitățile de aici, — altele cu totul, decât acele pe care în Apus le înfrângea spiritul enciclopediștilor.

Este, dacă nu de tot nouă, în orice caz mai plastic și mai limpede redată decât am auzit până acum, explicarea drumului străbătut de influența franceză la noi, a cărei infiltrațiune, d-l Titeanu, o numește «geometrică». Se lămuresc trei linii convergente. Două prin care influența ne-a venit prin «ricochet»; în secolul XVIII, întâi pe calea oștilor rusești de ocupație și pe urmă din Constantinopolul, ce ne trimitea odată cu domnii fanarioți și o serie de curteni, dascăli și oameni cu școală franceză. Pe urmă pe cea din urmă cale, a pătrunderii directe, din Apus, prin emigrație, prin tinerii cărturari, prin cărțile și spiritul francez. Conferința a fost un prilej de discuție mai viu decât se obișnuiește, și a prilejuit și o «seară franco-română» la «Cercul internațional al studenților» unde s'a cântat muzică românească și d-ra Anghel, a cetit din poezii noștri traduceri franceze.

Scumpirea hârtiei și tiparului, clișeele colorate, hârtie specială de supliment, îngreunând mult budgetul nostru, care și așa înscrisă o pierdere de aproape 2 lei de exemplar, ne silesc să urcăm prețul revistei la 15 lei.

ABONAMENTUL RĂMÂNE ACELAȘ

I. NEGULESCU

Gară

GÂNDIREA

205

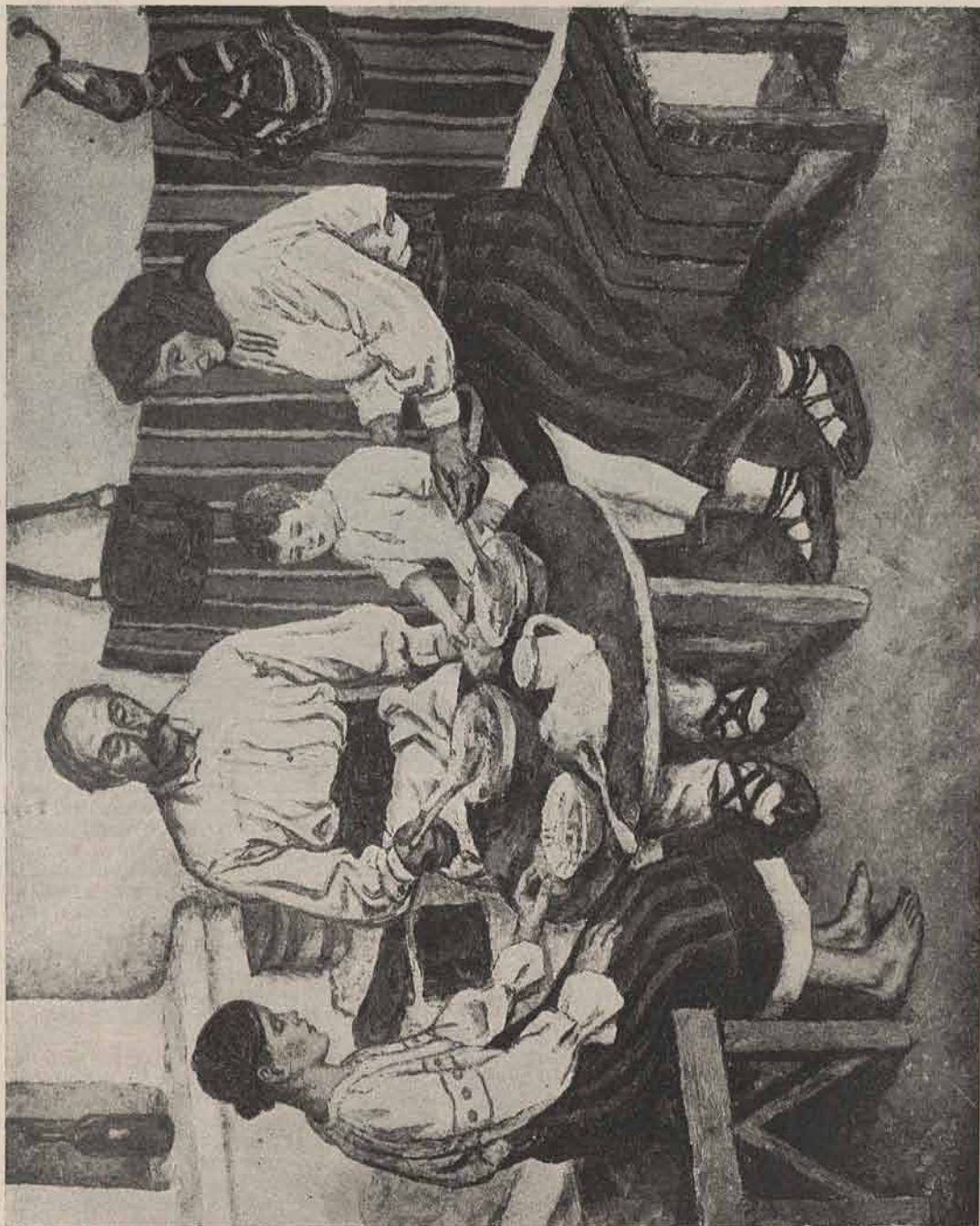
I. NEGULESCU

Portret

GÂNDIREA

306

Cina

ST. DIMETRESCU

GÂNDIREA

807

ST. DIMETRESCU

Popas

GANDIREA

308

EXEMPLARUL
LEI 15.—

GÂNDIREA

EXEMPLARUL
LEI 15.—

REDACTOR: CEZAR PETRESCU
APARE LA 5 ȘI 20 ALE FIECĂREI LUNI

SUB CONDUCEREA UNUI COMITET ALCĂTUIT DIN DOMNII:
LUCIAN BLAGA, DEMOSTENE BOTEZ, EM. BUCUȚA, AL. BUSUIOCEANU, N. M. CONDIESCU, NI-
CHIFOR CRAINIC, ADRIAN MANIU, GIB. I. MIHĂESCU, LIVIU REBREANU, ION MARIN SADOVEANU,
AL. O. TEODOREANU, PAMFIL ȘEICARU

REDACȚIA: FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL
STR. DR. KALINDERU No. 10, BUCUREȘTI

PENTRU RECENZII ȘI ANUNȚAREA APARIȚIEI, DOMNII AUTORI ȘI CASELE DE EDITURĂ SUNT
RUGATE A TRIMITE CÂTE DOUĂ EXEMPLARE. — MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD.
CĂRȚILE ȘI MANUSCRISELE RUGĂM SĂ FIE ADRESATE REVISTEI
LA CĂSUȚA POSTALĂ 170, BUCUREȘTI

5 MARTIE 1924

CUPRINSUL

NEOBONJURISM ȘI AUTOHTO-
NISM ÎN CULTURĂ de *Pamfil*
Șeicaru 273
AMINTIRE de *Lucian Blaga*.....276
VEȘTE de *I. Vineanu*.....277
CUIBUL ȚRETELUI de *Em. Bucuța* 278
MĂNĂȘTIRE de *Ion Pillat*.....284
BALADA UNEI APE de *George Gre-*
gorian.....285
ZOOLOGIE de *Vintilă Rusu Șiri-*
anu 286
ÎN TĂCEREA UNEI ODĂI de *Au-*
reliu Cornea.....288

CRONICI

IDEI, OAMENI & FAPTE

Arta populară în România. Pe
marginea unui studiu al d-lui
N. Iorga de *Iuliu Pascu*....289
Tubitele de hârtie 291

Succese dramatice : Bujoreștii
Cu prilejul ediției a II-a....291

DIN VECINII APROPIAȚI

Frații Serapion de *G. M. Ivanov* 292
Slavofiliile ruși de *G. M. Ivanov* 293
Scrisori din Franța
Cel din urmă dintre marii felibri
nu mai este... de *Jean Boutière* 295

CRONICA ARTISTICĂ

Pe drumuri multe (Expozițiile
Negulescu și Ștefan Dime-
trescu) de *Oscar Waller Cisek* 297
Un singuratic (Expoziția Mützn-
ner) 298

DRAMA ȘI TEATRUL

Neguțătorul din Veneția de W.
Shakespeare de *Ion Marin*
Sadoveanu 298

CRONICA MĂRUNTĂ.....300

ILUSTRĂȚII:

Coperța: Șt. Dimetrescu: La sfat.
Supliment: Șt. Dimetrescu: Cina, Popas. I. Negulescu: Gară, Portret.
Desene în interior de Demian.

ABONAMENTE: 1 AN, 200 LEI; 6 LUNI, 100 LEI. PENTRU INSTITUȚIUNI ȘI AUTORITAȚI,
300 LEI ANUAL. ÎN STRĂINĂTATE: 350 LEI ANUAL. — INSERTII ȘI RECLAME SE FAC
LA ADMINISTRAȚIA REVISTEI ȘI LA TOATE AGENȚIILE DE PUBLICITATE

ADMINISTRAȚIA: FUNDAȚIA CULTURALĂ PRINCIPELE CAROL
STR. DR. KALINDERU No. 10, BUCUREȘTI

EXEMPLARUL
LEI 15.—

GÂNDIREA

EXEMPLARUL
LEI 15.—

CULTURA NAȚIONALĂ

SOC. ANONIMĂ DE EDITURĂ

CAPITAL SOCIAL LEI 50.000.000

SEDIUL CENTRAL
BUCUREȘTI
STRADA PARIS No. 1

SEDIUL CENTRAL
BUCUREȘTI
STRADA PARIS No. 1

TELEFON No. 57/62 / ADRESA TELEGRAFICĂ «CULTROM»

COLECȚIA INSTITUTULUI SOCIAL ROMÂN

DOCTRINELE PARTIDELOR POLITICE

I. N. ANGHELESCU: Solidarismul social-economic; I. G. DUCA: Doctrina liberală; M. DJUVARA: Evoluție și revoluție; D. GUSTI: Partidul politic; N. IORGA: Doctrina naționalistă; N. IONESCU: Sindicalismul; G. KISS: Minoritățile ungare; V. MADGEARU: Doctrina țărănistă; M. MANOI-LESCU: Neoliberalismul; AL. MARGHILOMAN: Doctrina conservatoare; ILIE MOSCOVICI: Lupta de clasă; N. PETRESCU: Anarhismul; M. POPOVICI: Solidarismul politic; C. RĂDULESCU-MOTRU: Concepția conservatoare și progresul; H. O. ROTH: Minoritățile germane; I. RĂDUCANU: Socialismul de Stat; ȘERBAN VOINEA: Marxismul; G. TAȘCĂ: Liberalismul economic; ANIBAL TEODORESCU: Solidarismul juridic

COLECȚIA ACTUALITAȚI

LEI 25

A. CORTEANU

LEI 25

SCHIȚE POLITICE ȘI ECONOMICE

Noua constituție. — Problema reparațiilor. — Țărăniștii. — Numerus clausus. Criza partidului liberal. — Greva funcționarilor. — Confederația dunăreană. Criza economică și financiară. — Misticismul economic. — Etc.

PUBLICAȚIILE ACADEMIEI ROMANE

OCTAVIAN GOGA: Gh. Coșbuc . . . . . 18 Lei
D. GUSTI: Ființa și menirea Academiei . . . . . 15 „
ANDREI RĂDULESCU: Cultura juridică . . . . . 18 „
M. SADOVEANU: Poezia populară . . . . . 12 „
N. IORGA: Ernest Renan . . . . . 5 „
Z. PĂCLIȘANU: Luptele politice ale Românilor
ardeleni . . . . . 28 „

EXEMPLARUL 15 LEI